

Milliyet
YAYINLARI
MİZAH

DÂHİ BABAM

H.P. MAXIM

DÂHİ BABAM

H.P. Maxim

6

DÁHÌ BABAM

Hiram Percy MAXIM

MİLLİYET YAYIN LTD. ŞTİ. YAYINLARI

Mizah Dizisi : 6

•

Yayın hakkı (Copyright): Milliyet Yayın Ltd. Şti.

•

Kapak düzeni : Bedri KORAMAN

•

Birinci baskı : Mart 1973

Bu kitap HİLÂL Matbaacılık Kollektif Şirketinde dizilip basılmıştır

H. P. MAXİM

DÂHİ BABAM

Türkçesi :

Rıdvan RAMANLI

Milliyet
YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	9
Birinci Bölüm — Üçüncü Sokak, Brooklyn	11
Babalık Tartışması	13
İki Yüzünde Kafa Olan Para	18
Yolumuzu Kesen Serseri	23
Dolandırıcı Avı	24
Sıcak - Soğuk Demir Deneyi	26
Polise Fasulye Bombardımanı	29
«Pazarı Hatırlayın»	33
İkinci Bölüm — Fanwood Çiftliği	35
Sal	37
İpnotize Edilen Horoz	40
Duahan	43
Lahanada Bulunan Bebek	50
Dünyanın En Nefis Dondurması	53
Yüzüncü Yıl Sergisi	55

Üçüncü Bölüm — Union Sokak, Brooklyn	61
Bay Baskerville'in Peşinde	63
Babam Koşu Yapıyor	66
Bir Şişe Dolusu Cıva	71
Kedi Ölüsü İle Şeftali Ağacı	74
Yarasa Avı	80
Bir Temiz Dayak	85
Florence Yengeç Avında	90
Florence'in Öğrenciliği	94
Şekerli 1 Nisan Balığı	100
Bir General	105
Kırmızı Elbiseli Adam	108
Babamın Dalgınlığı Ünlüdür	110
Diş Ağrısı	113
Kızılderililer Geliyor	115
Dördüncü Bölüm — Wayne - Maine - Brooklyn	119
Uzun Yolculuk	121
Gözü Pek Henri	125
Buzlu Fıçı	127
Dar Papuçlar	129
Elektriğin Doğuşu	131
Bay Herreshoff	136
Lokomotif Merakı	138
Oyuncak Buhar Makinesi	142
Kitap Saati	147
Beşinci Bölüm — Yıllar Sonra	149
Çorbayla Savaş	151
Hırsız Peşinde	153
Londra'da Fasulye Bombardımanı	156

Ö N S Ö Z

Bu kitapta bir dâhinin hayatı, oğlunun kaleminden mizahî bir deyişle anlatılmıştır.

Sir Hiram Stevens Maxim, bilim dünyasına sayısız buluşlar armağan etmiş bir teknoloji dehasıydı.

1840 yılında A.B.D.'nin Maine eyaletinde doğmuştu. İlkokulu bile bitiremedi. Ama kişisel buluşları ve yaratıcı fikirleriyle büyük aşamalar yaptı. Gençliğinde hayatını en basit işlerle kazanırken bir yandan da kendi kendine teknoloji öğrenmeyi başardı.

1870 yılında ilk icatlarını ortaya çıkarmaya başlamıştı. Sonra bunlar birbirini izledi. Otomatik havagazı üretim makineleri, hava ve buhar pompaları, makine regülatörleri, gaz motorları gibi araçlar hep onun buluşlarıdır. Elektrik ampulünün gelişmesine büyük katkısı olmuştu. Eğer Thomas Edison'dan

sadece birkaç gün önce davranabilseydi, ampulün bulucusu olarak tarihe o geçecekti.

Olgunluk çağında bir makineli tüfek projesi üzerinde çalışarak «Maxim Tüfeği» ni gerçekleştirdi. Buluşunu Savunma Bakanlığına teklif ettiyse de, kullanışsız olduğu gerekçesiyle kabul edilmedi.

Bunun üzerine ülkesinden ayrılarak İngiltere'ye yerleşti. İngiliz Savunma Bakanlığı buluşunu satın alıp geniş çapta yapıma girdi. H. S. Maxim, 1900 yılında İngiliz uyruğuna geçti. 1901'de kendisine Kraliçe Victoria tarafından şövalyelik unvanı verildi.

1916 yılında İngiltere'de öldü.

Bu kitapta adı geçen küçük kardeşi Hudson Maxim de dumansız barutun bulucusu olarak ün kazanmıştır.

Kitabın yazarı Hiram Percy Maxim, Sir Hiram Stevens'in oğluydu. Birçok teknolojik eserlerinin yanı sıra, çeşitli buluşlar yaparak ailesinin geleneğini sürdürmüştür. Babasıyla geçen çocukluk günlerini yazıp yayınevine teslim ettikten kısa bir süre sonra hastalandı, 1936 yılında Colorado'da öldü.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÜÇÜNCÜ SOKAK, BROOKLYN

BABALIK TARTIŞMASI

DÜNYANIN EN tuhaf babası, kuşkunuz olmasın, benim babamdı. İlk çocuğu bendim. Henüz çocuk yetiştirme konusunda bir şeyden çıktığı yoktu. Babalık deneylerini benim üzerimde yaptı.

Kendi açısından başarılı sayılamaz. Şöyle gerçek bir «baba» olmayı asla öğrenemedi. Ama ben gerçek bir «oğul» olarak ona uymakta zorluk çekmedim. Babamın «baba»lığını olduğu gibi severek kabul etmiştim. Giyinişi bile kendine özgüydü. Okkalı bir sakalı, kapkalin sesi vardı. İlk tanıştığımız günlerde beni pek etkilemiş sayılmaz. Babam mı silik bir tipti, yoksa ben mi dikkatsizdim, her nedense, onun ailemizden biri olduğunu ancak iki yılda anlayabildim.

Bu kitabı okuyanlar babamın kişiliksiz bir adam olmadığını göreceklerdir. Her halde suç benim dikkatsizliğimdeydi. Zaten çevremle ilgisizliğim, kız kardeşim Florence'ın doğup aile içine girişini bile doğru dürüst fark edemememden bellidir. Ama ailemizin ba-

bam, annem ve benden oluşan üçlü dönemi oldukça aklımdadır. Kız kardeşim doğduğu zaman dört yaşında koca bir çocuk olduğum halde, yine de anımsayamıyorum. Ama Florence'dan iki buçuk yıl sonra dünyaya gelen ikinci kız kardeşimin doğum gününü ise asla unutamam. Evdeki konuşmalardan yangın çıktığını sanmıştım.

Babamın gevşek tutumu yüzünden küçüklüğüm-den beri «baba» ile «adam» kelimelerinin aynı anlama geldiğini sanırdım. Çocuk kafama göre bu iki kelimenin arasında hiç bir ayrıntı yoktu. Bu yüzden adamın biriyle aramda ufak bir olay çıktı. Brooklyn'deki evimize bir araba dolusu kışlık kömür geldiği gün, ben bir rastlantı sonucu kapının önünde duruyordum. Kürekler dolusu kömürün evin bodrumuna atılışını seyretmek bir çocuk için gereğinden çok ilginçti. Bu kadar çok kömürümüzün oluşu da ayrıca ailemizin durumunu gözümde büyültüyordu. Bu konuyu arabacıyla konuşmaya kalkıştım ve söz arasında kendisine «baba» dedim. Adam bir bozuldu ki görülecek şey! Şaşkınlıktan gözleri faltaşı gibi açıldı. Derhal karşı çıktı. Babamlığını kesinlikle reddederek, evli bile olmadığını söyledi. Babalıkla evliliğin ilişkisini pek anlayamadım ama, fikrimde ısrar ettim. Mademki uzun pantolon giyiyordu ve kocaman bıyığı vardı, o halde bir babadan hiç farkı yoktu. Yalnız şimdiye kadar gördüğüm babaların suratlarının tertemiz, onunkinin ise kirli olduğunu söyledim.

Kömürlerin boşaltılması bitince, adam beni an-neme şikâyet etmesin mi! O gittikten sonra, annem beni karşısına aldı, bir tek babam bulunduğunu, onun

da arabacı değil evimizde yaşayan adam olduğunu anlattı.

Sevgili okurlarım; bu olayların geçtiği tarihte telefon, elektrik, otomobil, gökdelen, radyo ve uçakların bulunmadığını unutmasınlar. O zaman insanlar yakın yerlere yürürler, uzaklara ise atlı tramvaylarla giderlerdi. Biz, Brooklyn'de Üçüncü sokakta oturuyorduk. Ortalık bugünkü gibi insan kalabalığı ile dolup taşmıyordu. Trafik polisleri, trafik lambaları kimsenin aklının köşesinden geçmezdi. Tramvaylar saatte sekiz kilometreden fazla yol alamazlardı. Bir taşıt altında ezilmek diye bir kuşkusu yoktu kimsenin. Caddeler, sokaklar tenha ve tertemizdi. Geceleri havagazı feneriyle aydınlatırlardı. Fenerciler, akşam üstleri karanlık basarken gelip fenerleri yakar, sabahları da gün ışıırken dolaşıp söndürürlerdi.

Şehir yollarının hemen hepsi parke taşları ile kaplanmıştı. Sanırım tek bir lastik tekerlekli taşıt bulmak mümkün değildi.

Üçüncü sokaktaki evimiz, Smith caddesine çok yakındı. Sokağımızın bir ucu da Fulton Ferry'ye uzanıyordu ki oraya atlı tramvay işlerdi. O yaşında bana çok uzun gelen yoldu bu. Babam işine Fulton Ferry araba vapuru ile giderdi. Smith caddesinden kalkan atlı tramvaylarsa, Dokuzuncu caddeye kadar gidip köşeyi döndükten sonra, pis sularla dolup taşan Gowanus kanalını aşardı. Bir akarsuyun bu derece pislik içinde olmasına şaşır kalırdım.

Kanalın biraz ötesinde kar küreme araçlarının deposu vardı. Prospect parkına ne zaman gitsek, gözlerimi hemen onlara dikerdim. Demir parmaklıklılı

kapının ardından bu araçları gördüğüm anda, zevkten dört köşe olurdum. İçimi bir heyecan fırtınası kaplayıverirdi. Benim için dünyada bu araçlar kadar olağanüstü bir buluş yapılmamıştı. Karlı kış günlerinde sıra sıra atların çektiği araçlar, bir geçit töreni havasıyla yoldaki karları temizleyip birer miktarını da kaldırımında yürüyen insanların üzerine püskürttüğü, heyecan ve neşeden ağzım açık, ayran budalası gibi bakardım. Arabacı, Noel Baba'nın tıpkı-sıydı. Karlara bulanmış elbiseleri ve kocaman kırmızı suratıyla.. Hele o kırbacını şaklatarak aracı harekete getirdiği an ve atlara bağırıp çağırması!.. Kar araçlarına öylesine takmıştım ki aklımı, babama boyuna bu konuda sorular sorardım.

Babam, Maine eyaletinin vahşî yaylalarında doğmuş, sonradan New York'a göç etmişti. O sıralarda, yani 1873'te New York'un Merkez caddesindeki **«Maxim ve Welch Buhar Makineleri ve Gaz Kazanları»** firmasının en büyük hissedarıydı.

Üçüncü sokaktaki evimiz iki katlıydı. Dik bir merdivenle çıkılan yukarı katta misafir odasıyla iki yatak odamız vardı. Alt kattaysa yemek odası, kiler ve mutfak bulunuyordu. Evin ön tarafı küçük bir avluydu. Annem burada çim yetiştirmek için habire uğraşıp dururdu. Çimlerin canına okuyan bendim tabii.. Üstlerine basmak yasak edildiğinden aksini yapmaya bayılıyordum. Avlunun ince bir işçilikle bezenmiş demir kapısını unutamam. Hayli ağır olan bu kapıyı açıp-kapamak meseleydi. Sürgüsünü açmaya bile gücüm yetmiyordu.

Babamın buna aldıracağı bile yoktu. Çoğu zaman kapının üzerinden atlayıp geçerdi. Gözümde bir akro-

battan farkı yoktu. Ve mahallemizde kapı üstünden atlayan tek baba benimki olduğu için arkadaşlarıma fiyaka yapardım. O zamanlar bütün işadamları gibi babam da silindir şapka ve redingot giyerdi. O kılıkta duvardan atlaması görenler için çok garip bir olay olsa gerek.

İKİ YÜZÜNDE KAFA OLAN PARA

SOKAĞIMIZIN KÖŞESİNDE bir eczane vardı. Vitrininde rengârenk sularla dolu kavanozlar dururdu. Bugün, böyle eski moda vitrinlere çok seyrek rastlanıyor. Bazı küçük alışverişler için eczaneye beni gönderirlerdi. Eczacının küçücük, bembeyaz bir köpeği vardı. Öyle hoşlanıyordum ki köpekten, anlatamam. İşin kötüsü, evimizde böyle güzel bir köpek yoktu da, bütün gün zırıl zırıl ağlayan bir bebek vardı. Bir gün eczacıya, köpeğini çok sevdiğimi söyledim. Hatta bana armağan etmesi için ona dokundurdum bile.. Sonra da her fırsatta askıntı olmaya başladım. Sonunda dayanamadı adam, köpeği bana vermeye razı olmuş göründü. Yalnız bir şartı vardı; kendisine iki yüzünde de kafa resmi olan bir para getirmeliydim. Bana çok kolay gelen bu isteği yerine getirmek üzere dükkândan fırladım.

Eve koştum ve anneme, bozukluk paralarını hemen görmek istediğimi söyledim. Kadıncağız biraz şaşırarak, nedenini sordu. Meseleyi anlattım. Annem

gölümseyerek, her paranın yalnız bir tek yüzünde kafa resmi olduğunu, eczacının böyle bir teklifi özellikle yaparak beni başından savmak istediğini anlatıp durdu. Hiç aldırmadım annemin sözlerine.. Aklım fikrim beyaz köpekteydi. Ona sahip olmak için can atıyordum. Bütün iş iki yüzünde de kafa resmi olan parayı bulmaktı. Annem durumun önemini kavrayamıyordu. Ben tutturdum; ille de evdeki bozukluk paraların hepsini inceleyecektim.

Yukarı kata çıktık. Annem konsolun gözünden çıkardığı çantayı kucağına boşalttı. Paraları teker teker inceledim. Ne yazık ki kafa resmi hepsinin tek yüzünde vardı. Müthiş canım sıkılmıştı. Ama yine de umutsuzluğa kapılmadım. Kadın aklıyla hallolacak iş değildi bu. Ancak babam bir çare bulabilirdi derdime. Mucizeler yaratabilirdi babam; iki kafalı bir parayı mı bulamayacaktı?

Sokağımızın köşesine gidip saatlarca babamın dönüşünü bekledim. Akşamları atlı tramvayla gelirdi ve ineceği durağı da biliyordum. Uzun bekleyişimin sonunda babam göründü. Doğru yanıma koştum. Ceplerine bakmasını, çift yüzünde kafa resmi olan parası varsa bana vermesini rica ettim. İsteğim karşısında şaşırmamış göründü. Bana bir küçük çocuk gibi davranmayıp ciddî ciddî düşündü. Elindeki paketi tutmam için uzatıp cebinden bir avuç bozukluk para çıkardı. Paraları birlikte inceledik. Evet, bunlar da aynıydı. Hepsinin tek yüzünde tek kafa! Babam paraları bir daha gözden geçirdi. O kadar inandırıcı biçimde arıyordu ki beni büsbütün umutlandırdı. Paketi elimden alırken parayı ne yapacağımı sordu. Anlaşmayı heyecanla anlattım.

«Kolay» dedi. «New York'ta bu paralardan vardır. Yarın bir tane bulur getiririm.»

Nasıl sevindiğimi anlatamam. Babamın yapmayacağı şey yoktu canım. Onun için ufak işti bunlar. Parayı getireceğine söz verdiğine göre ne yapar eder bulurdu. Artık küçük beyaz köpek benim demekti. Ertesi sabah işine giderken kendisine tekrar hatırlattım, yüreğimi ferah tutmamı, mutlaka bulacağını söyledi.

O gün belki de hayatımın en uzun günüdür. Akşamı iple çekiordum. Bir yandan da köpeği alınca neler yapacağımı tasarlıyordum. Nasıl eğlenecektik, ne yiyecekti, nerede yatacaktı.. Hepsini kafamda düzenlemiştim.

Ben günümü düşlerle geçirirken babam, sorumlu olduğu yığınla günlük görevleri bir kenara atıp fabrikasının atelyesine girer. Elindeki madenî parayı mengeneye sıkıştırarak, yazı yönünü normal kalınlığının yarısına kadar eğeler. Aynı işlemi başka bir para üzerinde de uygular. Böylece elinde iki tane yarım kalınlıkta para olur. Sonra ikisini birbirine yapıştırıp kaynatarak tek bir para elde eder. İki yüzünde de kafa resmi bulunan bir para! Paranın kenarlarını iyice eğeleyip düzelterek, eklemeyi de belirsiz hale getirdikten sonra, gülümseyerek cebine atar.

Akşam üstü sokağın köşesinde babamı dört gözle bekliyordum. Onu görür görmez ilk sorum, parayı getirip getirmediği oldu. O pek önemsemedi. Unutmuş gibi davranarak elini cebine attı. Çıkardığı bir avuç parayı umursamazlıkla incelemeye başladı. Sonunda aralarından birini seçip bana gösterdi. Nefesim kesilircesine baktım: çift yüzünde de kafa resmi

vardı! Parayı avcuma bırakırken fikrimi sordu. O yaşta para yapıları hakkında kesin bir bilgim olmadığı için, biraz aceleyle bir kıyaslama yaptım. Evet, ayrıntıyı anlamıştım. Hemen eczaneye gidip köpeği almalıydık. Ama babam önce eve gitmemizi istedi. Yemekten sonra eczaneye birlikte gidip köpeği almamız daha uygun olacaktı.

Yemeğe oturduğumuzda annemin hali görülecek şeydi. Elindeki paraya şakın şaşkın bakıp duruyordu. İşin içinde bir bityeniği olduğunu seziyor, fakat kesin olarak anlayamıyordu. Babam ise annemin şaşkınlığına gülüp duruyordu. Dünya yüzünde bir eşi daha görülemeyecek para da masanın üzerinde durmaktaydı. Ben henüz babamı pek tanıyamamıştım ama, annem, babamın huyunu iyi bilirdi. Sonra yıllar boyu duyacağım cümleyi söylüyordu her halde:

«Hiram, çocukluğu bırak! Lütfen saçmalama!»

Fakat ben çocuk kafamla annemin duraksamasına bir anlam veremiyordum. Çift kafalı para elimizdeydi ve birazdan köpek benim olacaktı.

Yemekten sonra babamla birlikte eczaneye yollandık. Sevinçten uçar gibiydim. Ben önde, babam arkada dükkâna girdik. Eczacının yanına sokulup parayı uzattım, köpeği almaya geldiğimi söyledim. Adam, aldı eline parayı, evirip çevirmeye başladı. Aptallaşmıştı.. Bir bana, bir babama bakıyordu. Onun bu bir anlık şapşal halini görmek için babam her halde bütün gün beklemişti. Adam, parayı nereden bulduğumu sordu. Babamdan aldığımı söyledim. Babam yanımıza yaklaşarak lafa karıştı. Eczacı, yapılan şakadan söz ederek parayı gösterdi. Babam, her şeyden

habersizmiş gibi aldı parayı, iyice inceledi ve ömründe böyle bir para görmediğini söyledi.

Benim aklım köpekte idi. Ne yazık ki köpeği alamayacağımı o anda öğrendim. Babamla, eczacı, karşılıklı bir süre laflaştılar. Onlara kulak bile vermiyordum. Babam köpekle ilgili değildi. İşin alayındaydı o. Hukuktan, yasalardan filan da söz ediyordu. Eczacı inkârdan geldi. Sanki aramızda böyle bir pazarlık yapılmamış gibi davrandı. Babam pek üstelemedi. Yalnızca adama, bir daha herhangi bir konuda anlaşma yaparken dikkatli davranması gerektiğini hatırlattı. Adam, çift yüzü kafa resimli para karşısında hâlâ şaşkın ve ezikti.

Paramızı alıp eve döndük. Düşlerim yıkılmıştı. Eczacıya boşu boşuna güvenmiş, aklımı köpeğe takmıştım. Ama bu vesileyle verilen erkek sözünde durmamanın da kalleslik olduğunu öğrenmiştim. Böyle bir davranışı aklım almıyordu. Babamsa başka havadaydı. Olayın zevkini çıkarmıştı. Eczacıyı kapana kısırmış, ömrü boyunca unutamayacağı çetin bir meselenin içine sokmuştu.

YOLUMUZU KESEN SERSERİ

BABAMIN HAYATINDA bir saniye sonra ne olacağı kestirilemezdi. Bir akşam hava karardıktan sonra yukarı New York'un ıssız sokaklarından birinde birlikte yürüyorduk. O zamanlar 58. cadde, şehrin merkezinden bir hayli uzaktaydı. Evler ve apartmanlar bugünkünün aksine az ve seyrekti. Açılmış olan koca hendeklere yayalar düşmesin diye, boş arsalar tahta perdelerle çevrilmişti.

İşte biz böyle bir arsanın önünden geçerken bir serseri önümüzde durdu. Havagazı fenerinin soluk ışığı altında, bir hayduttan farksız bakışlarıyla babamdan para istedi. Babam, iri yapısından umulmayacak kadar çevikti. Serseri henüz sözünü tamamlamaya fırsat bulamamıştı ki onu yakaladığı gibi havaya kaldırdı ve tahta perdenin arkasına fırlattı.

Kim bilir düştüğü toprak üstünde adamın nasıl pestili çıkmıştır. Babam gibi gürültüye pabuç bırakmaz birini de her halde yıllar boyu unutamamıştır.

DOLANDIRICI AVI

ÜÇÜNCÜ SOKAKTAKİ evimizde bir ara İrlandalı bir hizmetçi kız çalışıyordu. Bir gün kapı çalınır. Hizmetçi kapıyı açar. Karşısında gezici bir fotoğrafçı vardır. Adam, vesikalık fotoğrafları büyülteceğini ve birkaç gün içinde çerçeveleyip getireceğini söylemektedir. Bu iş için istediği ücret ise sadece iki dolardır. Yalnız boş çerçeve bile bundan fazla ederdi. Yanında taşıdığı çerçevesiz bir örneği de gösterir. Hizmetçinin aklı yatar bu işe ve adama bir vesikalık fotoğrafla iki dolar da para verir. Fotoğrafçı çekip gider. Bir daha koydunsa bul..

Aradan birkaç hafta geçtikten sonra annem bu dolandırıcılığı babama anlattı. Müthiş kızdı babam. Hizmetçi kızı azarlayıp sorguya çekti. Bütün bildiklerini en ince noktasına kadar anlattırıp notlar aldı. O günden sonra pazarları babamla birlikte fotoğrafçının izinde taban tepmeye başladık.

Brooklyn'de bir sürü adreste araştırma yaptıktan sonra Jersey City'ye kadar yollandık. Elimizdeki

iz oranın hayvan pazarına kadar uzanıyordu. Bu arada sığırların normal bir biçimde kümelenmelerinden babam kuşkulandı. Nasıl olduysa bilmem, hayvanların susuz olduğunu anladı.

Hemen bölmelerdeki muslukları açarak yalaklara su doldurmaya başladı. Sığırlar birbirini ezercesine koşuşarak, yalaklara saldırdılar. Bu yeni olay babama dolandırıcılığı unutturdu. Boyuna oradan oraya koşuyor, bütün bölmelerdeki muslukları açıyordu. Zavallı hayvanlar neredeyse susuzluktan kırılacaktı.

O sırada bir bekçi telâş içinde babamın yanına koştu. Babam hemen bekçinin yakasına yapışıp hayvanların neden susuz bırakıldığını sordu. Bekçi korkmuştu. Sığırların birkaç gün susuz bırakılmalarının kendisine emredildiğini, pazartesi günü satışa çıkmadan önce su vereceklerini söyledi. Böylece normalden fazla su içecekler ve tartıda ağır çeceklerdi.

Babam gerçek durumu öğrenince bastı küfürü. Bunun insanlık dışı bir davranış olduğunu, pazartesi sabahı durumu ilgili makamlara bildireceğini söyledi. Bu fasıl bittikten sonra yine fotoğrafçının peşine düştük.

En sonunda da bulduk. Herif pis bir dükkânda berberlik yapıyordu. Babam dolandırıcıyı derhal yakalattı. Hizmetçinin iki dolarını da geriye aldı. Ama sığır meselesinin de peşini bırakmadı. Çünkü o her zaman sözünün eriydi.

New Jersey'deki gaddarlıkları duyurmak için epey zaman harcadı. Hatta bu konuda bir kanun çıkmasını bile sağladı.

SICAK - SOĞUK DEMİR DENEYİ

HİZMETÇİLERDEN SÖZ açılmışken aklıma bunlardan biriyle geçirdiğimiz heyecanlı bir pazar gününü geldi. Babam hizmetçi milletin ahmaklığına çok içerlerdi. Biz hep bu ahmak sürüsünün saldırısına uğrayan talihsiz bir aileydik. Bu yüzden hizmetçiler sık sık kovulur, yerine başka bir ahmak gelirdi. «Beş Numara»lı ahmağı çok iyi hatırlıyorum. Evde annemden başka herkes onu «Beş Numara» diye çağırırdı.

İşte bu Beş Numara, o pazar günü mutfakta babamın müthiş muzipliklerinden birinin kurbanı oldu. Mutfak erkeklerin yeri değildir. Bu ilkeyi daha küçücükken öğrenmiştim. Pek mutfağa girmezdim. Babam ise bu ilkeye hiç aldırılmazdı. Mutfağı çok sever, her fırsatta girerdi. Mutfakta da çoğunlukla bir olay çıkarırdı. Ben de bunu bildiğim için peşine takılırdım.

Babamın o sıralarda kafa yorduğu bir konu vardı: En soğuk derece ile en sıcak derecenin etki bakımından birbirine eşitliği.. O gün bunu ispatlamak hevesine düştü. İki soba demiri aldı. Birini alkole batır-

dıktan sonra götürüp bahçedeki karların içine soktu. Alkol, karı eritip dereceyi sıfırın altına düşürecek bir sıvı oluşturur. Öteki demiri de mutfaktaki büyük ocağın ateşi içine yerleştirdi. Bir süre sonra kızarmış demiri ucundan tutup mutfakta onunla dolaşmaya başladı. Ara sıra bazı tahta parçalarına dokundurdukça ortalığı yanık kokusu kaplıyordu. O sırada yemek hazırlamakta olan Beş Numara, kızgın demire endişeyle bakıyordu. Babamın aklından yine bir muziplik geçtiğini sezinlemiştim.

Elindeki kızgın demirle bir süre mutfakta dolaşıp durdu. Arada bir benimle konuşuyor, fakat sözlerini Beş Numara'nın işitmesi için özellikle gayret gösteriyordu. Dediğine göre böyle kızgın demirlerle sığırları boyunlarından dağlıyormuş. Bu işlemin hayvanlara verdiği ıstırabı anlatıyordu.

Bir ara dışarı çıktı, karların içinden soğuk demiri alıp kuruladı, ceketinin altına sakladı. Mutfığa dönünce ateşin içindeki kızgın demiri tekrar eline aldı. Yemek pişirmekle meşgul Beş Numara'nın sıcaklığı hissetmesi için yakınında biraz dolaştı. Sonra ceketinin altından gizlice soğuk demiri çıkararak zavalı kadının ensesine yapıştırıverdi. Aynı zamanda:

«Aman dikkat!. Cızzz!..» diye bağırıyordu.

Kızgın demirle dağlandığını sanan kadıncağız canhıraş bir çığlık attı. Önlüğünü ensesine bastırarak baygın halde iskemlenin üzerine yığıldı. Annem bir kaza olduğunu sanarak, yukarı kattan telâşla mutfığa koştuğunda babamı kahkahalar atarken buldu.

Biraz kendine gelmeye başlayan Beş Numara ise durmadan haykırıyordu. Annem şaşkın ve üzgündü.

Feryatlar onun da sinirlerini bozmuştu. Yarayı görmek için kadının elini ensesinden çekmeye çalışıyordu. Biraz uğraştıktan sonra önlüğü çekip enseyi açmayı başardı. Tabii Beş Numara'nın ensesinde en küçük bir yanık ya da yara izi yoktu. Ama çığlıkları devam ediyordu. Annem zaten heyecanlı bir kadındı. O da bağırmaya başladı.

Bir süre üçünün arasında bir ağız dalaşı sürüp gitti. Babam biraz ileri gittiğini anlayınca ses tonunu yumuşatarak, bunun basit bir deney olduğunu açıklamaya çalıştı. Şaka yoluyla böyle küçük bir deney yapmak kendi evinde aile başkanlarının hakkı değil miydi?

Beş Numara'ya bunu kabul ettirmek imkânsızdı. Ensesini aynada incelemiş, yanık olmadığını görmüştü. Ama yine de kızgın demirle dağlandığında ısrar ediyordu. Aile başkanlarının hizmetçileri dağladıkları bir evde kesin olarak çalışmayacağını haykırıyordu. Aceleyle eşyalarını toplayıp giderken annem hüngür hüngür ağladı ardından.

Yemek vaktini epey geçirmiş olarak sofraya oturduk. Hepimiz üzüntülüydük.

POLİSE FASULYE BOMBARDIMANI

BİR PAZAR SABAHI babam beni yanına çağır-
dı. Mahallemizden bir polisin her pazar sabahı birkaç
saatını karşiki evin alt katında geçirdiğini görüp gör-
mediğimi sordu. Onu görmüş ve o katın hizmetçisi
ile arkadaşlık ettiğini fark etmiştim. Babam bana po-
lisin oraya neden geldiğini sandığımı sordu. Daha ön-
ceden çeşitli vesilelerle babamdan «**kırıştırmak**» ke-
limesini duyduğum için ben de:

«Hizmetçiyle kırıştırmak için,» deyiverdim.

Şaşı kaldı. Ama bu «**kırıştırma**» işine adama-
kıllı bozuluyordu. Epeyce bir süre polisle, hizmetçiyi
seyrettik. Bir gün:

«Beni dinle Percy» dedi. «Bu rezalete bir son
bulmalıyız. Bir polisin hırsızlarla gangsterleri izleye-
ceğine, vaktini kırıştırmakla geçirmesine izin verme-
meliyiz.»

Evet, bu nokta ahlâk yönünden çok önemliydi.
Bir güvenlik memurunu doğru yola sokmalıydık. Bu
işe nasıl engel olabileceğimizi sordum. Babam:

«Bir çaresini buluruz.» dedi. «Elbette yanlarına gidip bu işten vazgeçmelerini söyleyemeyiz. Ama bir boru alıp onlara fasulye üfleriz. Ta.. bıktırıncaya kadar. Bu iş için fabrikadan ince pirinç bir boru getireceğim.»

Onun nasıl bir şey olduğunu sordum.

«Önümüzdeki pazardan önce getiririm, görürsün.» dedi.

Söyledikleri bana biraz garip gelmişti ama, mademki babam öyle istiyordu, mutlaka hoş ve heyecanlı bir şey olacaktı. Ayrıca bu meselelerin aramızda kalmasını, anneme bundan hiç söz etmememi de söyledi. Yüzünde yine o muzip ifade belirmişti. Haklıydı babam. Annem böyle oyunlara akıl erdiremezdi.

Ertesi pazar gününe kadar ben bu konuyu unutmuşum bile. Ama babam unutmamış. Annem kendi işleri için odasına çıkınca, babam beni yavaşça yanına çağırdı. Karşıkı binanın alt katını gösterdi. Polisle hizmetçi yine kırıstırıyorlardı.

Meseleyi hatırladım ve hemen söz ettiği boruyu getirip getirmediğini sordum. Getirmiş ve şemsiye dolabında saklamış.

Gidip annemden fasulye isteyeceğimi söyledim. Derhal reddetti. Böyle basit bir şey için annemin rahatsız edilmemesi gerekirmiş, Fasulyeleri kendisi bulacakmış. Zaten ancak ince borudan geçebilecek boyda olanları seçmesi gerekirmiş.

Öne sürdüğü bahanelerin ardındaki gerçek nedeni o anda anladım. Yapacağımız oyunu annemin duymasını istemiyordu. Çünkü annem bir polisin üzerine fasulye atılmasına kesinlikle razı olmazdı.

Kendimize pencere önünde iyi bir yer hazırladık. Perde aralıklarını ayarlayıp atışa hazır duruma geçtik. Heyecandan yerimde duramıyordum. Ama yine de atılacak fasulyelerle elde edeceğimiz sonucun ne olacağına bir türlü akıl erdiremiyordum.

Babam boruyu karşı evin üst katına doğru nişanladı. Bir ucunu ağzına dayadı ve şiddetle üfledi. Küçük fasulye tanesi, bir kurşun hızıyla binanın üçüncü katına çarpıp oradan aşağıya düştü. Arkasından bir fasulye daha üfledi. Karşıdan bir tepki gelmiyordu. Yaptığımız işin faydasız olduğuna inanmaya başlamıştım. Tam altıncı fasulye tanesini üflemitik ki, polis, alt kattan dışarı çıkıp üst kat pencerelerine kızgın kızgın bakınmaya başladı. İşte o anda babamın ne ustaca bir oyun düzenlemiş olduğunu anladım. Fasulyeleri üst katlara doğru üfleyip oradan yere sıçratması, o binanın penceresinden atılmış hissinin veriyordu. Bizim taraftan atıldıkları ise polisin aklının ucuna bile gelemezdi.

Polis, bir avcı köpeği gibi pencereleri kolluyordu.. Boşuna gayret. O yukarıya bakarken babam fasulye üfleyecek kadar enayi değildi. Polis alt daireye girer girmez fasulye bombardımanı yeniden başladı.

Bu defa yıldırım hızıyla fırladı dışarıya. Birdenbire bastırıp yakalamak istiyordu suçluyu. Ne yazık ki eli boş kaldı. Suçlu, polisten daha atik davranmaktaydı. Babam katıla katıla gülüyordu. Aslında yaptığımız çok tehlikeli bir şakaydı.. Polisle oynamak insanın başını belâya sokabilirdi.

Tekrar içeriye giren polis, sevgilisiyle acele vedalaşıp dışarıya çıktı. Bizim eve doğru yürümeye baş-

ladı. Birden yakalanacağımız korkusuna kapıldım. Babam da biraz çekinmiş olmalı ki derhal boruyla fasulyeleri sakladı, yazı masasının önüne oturdu.

Meğer polisin niyeti başkaymış. Karşı apartmanın pencerelerini daha iyi incelemek için bizim tarafa gelmiş. Dakikalarca durdu önümüzde. Oysa, bilseydi ki birkaç metre arkasında bir baba-oğul, boru ve fasulyeleri gizlemişler, kendisini gülümseyerek seyrediyorlar, kim bilir nasıl ifrit olurdu!

O günden sonra bir daha pazar sabahları polisi görmedik. Belki marifetlerini başka gün ve saatlara aktardı. Ama fasulye bombardımanının hangi kaleden açıldığını asla keşfedemedi.

«PAZARI HATIRLAYIN...»

ÜÇÜNCÜ SOKAKTAKİ birçok dostlarımız arasında bir de Righterler çifti vardı. Çok dindar bir karı-kocaydı bunlar. Babamın aksine, kiliseden hiç çıkmazlardı. Çocukları olmadığından her halde, beni pek severler, sık sık evlerine götürürlerdi. Bayan Righter, din eğitimimi gönüllü olarak üstüne almıştı sanki. Bana Kutsal Kitap'tan bölümler, dualar ezberletirdi. Annem bu durumu babamdan saklardı.

Fakat bir gün ben ağzımdan kaçırıverdim. Cumartesi ve pazar günleri günah ve sevap olan işlerden açılmıştı konu. Ben hemen ezberimdeki dinsel cümlelerden birini yumurtladım:

«Pazarı Hatırlayın ve Kutsal Olduğunu Bilin!»

Babam, büyümüş de küçülmüş halime şaşkınlıkla baktı ve sordu:

«Sana bunu kim öğretti?»

«Bayan Righter.»

«İyice hatırlıyor musun böyle öğrettiğini?»

«Evet.»

«Yanlıı oğlum. Bunun doğrusu şoyledir: **Pazarı Hatırlayın ve O Gün Balık Avlamaya ıkın.** Unuttun mu Pency? Seninle birçok pazar günü balığa çıkmadık mı?»

Haklıydı galiba. Geçmiş bir gün beni Coney Island'a, balık avlamaya gtrmştı. O gün de galiba, günlerden pazardı.

Babam bana duanın yeni biçimini iyice ezberlettikten sonra gidip bayan Righter'e okumamı şoyledi.

Gittim. Bayan Righter'i görür görmez bana birçok yanlıı şeyler oğrettiğini şoyledim. Bu defa şaşır-mak sırası ona gelmişti.

«Sözgelişi, hangisi yanlıı Percy?»

«Sözgelişi, şunun doğrusu şöyle olacak,» dedim.
«Pazarı Hatırlayın ve O Gün Balık Avına ıkın!»

Bayan Righter bozguna uğradı. Bana nasıl gcendiğini anlatamam. Ben de üzüldüm ve derhal eve döndüm. Annem halimi görünce ne olduğunu sordu. Ona her şeyi anlattım. Kadıncağız sinirinden neredeyse ölecekti. Aslında pazar günleri balık avına çıkmanın günah olduğunu açıklayarak işi büsbütün karıştırdı.

Righterler ise babamı, «**İstenmeyen Adam**» iln ettiler.

Ben de evlerinden elimi ayağımı çektim.

İKİNCİ BÖLÜM

FANWOOD ÇİFTLİĞİ

SAL

1875 YILININ İLK YAZINDA Fanwood'a (New Jersej) taşındık. Babam cumartesileri New York'tan gelip pazartesi sabahına pazar bizimle kalırdı. Burada tam bir köy hayatı yaşıyorduk. Küçük çiftliğimiz bana İstasyondan kilometrelerce uzak gibi gelirdi. Ama Frank Amca'mla birlikte bu yoldan sık sık yaya gittiğimizi düşündükçe beş - altı yüz metreden fazla olmadığını sanıyorum. Kocaman bir bahçemiz, atlı aramız, domuz, inek ve tavuklarımız vardı.

1875 yılının 2 eylülü, doğum günümdü. Altı yaşıma basıyordum. Doğum günü armağanı olarak okula başlayacaktım. Demek, sözünü edeceğim bazı olayların oluş tarihleri, beş yaşına rastlıyor böylece.

Bizler şehirliydik. Babam, Maine'in Sangerville kasabasında doğup büyüdüğü için, kendisini köylü sayarak toprak ve doğadan iyi anladığını iddia ederdı. Bizim amatör çiftlik işlerinin de baş akıl hocasıydı.

Çevremizdeki zengin doğa içinde gölümsü bir su birikintisi ile küçük bir orman da vardı. Bir pazar babam, gölde dolaşabilecek bir sal yapacağımızı söyledi. Uzun odunları birbirlerine bağlarsak, su üstünde batmadan gezilecek bir sal olurmuş.

Bu sal fikri o kadar hoşuma gitti ki anlatamam. Her halde dünyanın en keyifli taşıtı bu olacaktı.

Neyse, tuttuk gerekli odunları bulduk. Babam kesti, biçti, ekledi. Üzerine benim oturabilmem için bir de küçük sandık çaktık. Salı hareket ettirecek uzun sırık da hazırды.

Fakat sal suya indirildiği anda düş kırıklığına uğradım. Bir kere üstü, su yüzeyine hemen hemen eşit duruyordu. Ayrıca benim oturacağım tarafı da tehlikeli bir biçimde eğikti, sular üstünden geçiyordu. Gözüm korkmuştu. Babamın o kadar emek verdiği sala binmekten birdenbire vazgeçtim. Babam sinirlendi. Bağırıp çağırmaya başladı. Ben direniyordum.

Bu sırada annem, kız kardeşim Florence, hizmetçi, bahçıvan, hepsi başımıza toplanmış beni seyretmeye hazırlanıyorlardı. Bense ağlamak üzereydim. Durum tam bir aile faciasına dönüşmekteydi. Babam zırlıtlarıma aldırmadan, beni yakaladığı gibi sala oturtuverdi. Annem cesaretimi artırmak için yüreklendirici sözler söylemeye başladı. Onun tatlı sözleri korkumu unutturdu. Çünkü hiç bir anne çocuğunu tehlikeye atmak istemezdi. Ben annemin gülümseyen yüzüne bakarken babam, elindeki kancalı sırıkla salı suyun derinlerine iteleyiverdi. Kıyıdan hızla uzaklaşmakta olduğumu görünce dehşet içinde kal-

mıştım. Artık göz yaşlarımı tutamıyordum. Feryadı bastım, haykırmaya başladım:

«Anneciğim!. Bir daha seni göremeyeceğim!..»

Annemin yufka yüreği bu kadarına dayanamazdı. Derhal sudan çıkarılmamı babamdan istedi. Babam kancalı sırıkla salı kıyıya çekti.

Annemin kucağında üzüntüyle eve dönerken, korkaklığımdan dolayı utanç içindeydim.

İPNOTİZE EDİLEN HOROZ

FANWOOD ÇİFTLİĞİNDE bir gün, babam, bana bir tavuğu ipnotize edeceğini söyledi. Bu işin nasıl yapılacağını bir bilim dergisinde okuyup öğrenmişti. Ben «ipnotizma» kelimesinin bile ne anlama geldiğini bilmiyordum. Babama sordum:

«Canım» dedi. «Manyetizma gibi bir şey işte.»

Oysa, «manyetizma» sözünü de ilk olarak duyardım. Ama ilgi çekici bir olay olacağını sezdiğimden istekli göründüm.

Annem böyle şeylerden hoşlanmadığından gözden uzak bir yer düşündük ve ambarda karar kıldık. Çivi kutusunun içinde bir parça tebeşir olduğunu görmüştüm. Onu bulup babama verdim. Sevindi ve zekâmı takdir etti.

Ambarın bir köşesini temizleyip yer hazırladık. Sonra kümese tavuk almaya gittik. Bana ipnotizmaya elverişli tavuğun hangisi olduğunu sordu. Hep böyle akranı imişim gibi fikrimi sorar, sonra verdiğim ciddî cevaplar karşısında müthiş keyiflenirdi.

Benim için bu işe uygun tavuğu seçmek o kadar güçtü ki.. Çünkü hayvana ne yapılacağını bilmiyordum. Kesilecek mi, sevilecek mi, yoksa yem mi verilecekti?..

Sonuçta bir karar veremeyeceğimi söyledim. Bunun üzerine kendisi bana bir horoz göstererek tutmamı istedi. Bu teklife öyle sevindim ki anlata-mam. Çünkü kümes hayvanlarını kovalamak en sevdiğim eğlence olduğu halde bu şiddetle yasak edilmişti bana. Şimdi önüme çıkan fırsattan faydalanmalıydım.

Horozun peşine düştüğüm gibi canı gönülden kovalamaya başladım. Horoz önce işi şaka sandı. Neşeli neşeli bir - iki sıçradı. Sonra niyetimin ciddî olduğunu görünce tabana kuvvet kaçmaya başladı. Hadi ben de peşi sıra.. Hayvancağız canhıraş sesler çıkararak oradan oraya kendini atıp duruyordu.

Bir süre sonra da nefesi tükendi. İyice sersemlemiş, yalpalamaya başlamıştı. Tam bir köşeye sıkıştırdığımda babam artık bırakmamı istedi. Kendisi baygın hale gelen hayvanı tek eliyle yakalayıp ambara götürdü, hazırladığımız yerin tam ortasına koydu. Gagasını yere değdirecek kadar kafasını bastırdı. Tebeşiri de gaganın altına tuttu ve sağa sola oynatarak sürtmeye başladı.

Horoz, gözlerinin dibinde çizilen çizgilere dikkatle bakıyordu. Sonra iyice aptallaşıp sessizleşti. Babam uzun beyaz bir çizgi daha çekip kalktı. Biraz horozun çevresinde dönerek elleriyle kışkışlamaya çalıştı. Fakat boşuna!. Hayvan yerinden kıpırdamadı bile.. Çöktüğü yerde kalakalmıştı. Gözleri bembeyaz çizgide, ipnotize olup gitmişti.

Babam çok keyiflenmişti. Şu anda horozun tam tamına ipnotize - manyetize edilmiş olduğunu bildirdi. Sonra da bu durumun ne kadar süreceğini belirlemek için yanına çömeldi.

Galiba üç dakika filan sürmüştü. Sonra horoz hafifçe bir silkindi. Çevresine şöyle bir bakındıktan sonra kanatlarını cırparak dışarıya fırladı. Özgürlüğüne kavuştuğundan hâlâ kuşkulu, ürkek ürkek öterek kaçıp gitti.

DUAHAN

SANIRIM, bir güz çiftliğimizde domuz kestik. Bu her halde çok önemli bir olay sayıldığından, üzerinde uzun uzun tartışmalar yapılmıştı. Kesim işlemi - kan görmeyeyim diye olacak - bana gösterilmemişti.

Benim hatırladığım, yoksul komşuların etten paylarını almaya gelişleridir. Hali vakti yerinde ailelerin yoksullara et dağıtması bir gelenektir, galiba. Birkaç gün süreyle gelip gidenler oldu. Annem onlara domuzun ayaklarını, başını, ciğerlerini parça parça verip durdu.

O pazar sabahı babamla ben sundurmada oturmuş gülünç şeyler konuşurken kılıksız bir adamın yakınıma geldiğini gördük. Adam sundurmanın tam önünde durup babama döndü ve «Ruhunu Tanrı'ya emanet edip etmediğini..» sordu.

Babam adamın sözlerine pek dikkat etmemişti. Onun bir parça domuz eti isteyenlerden olduğunu sanarak:

«Bilmem, karıma sorayım,» diye karşılık verdi.

Adamcağız ummadığı bu cevap karşısında şapşal şapşal bakakaldı. Babam kalkıp içeriye girdi, aneme seslendi:

«Jane! Domuzdan işe yarar bir şey kaldı mı? Biri geldi, bir parça verelim.»

Annem o sırada küçük kardeşimi eleyip belemekle meşguldü; uzaktan seslendi. Dağıtılacak parçaların bittiğini üzüntüyle söylüyordu. Babam geri gelip annemin sözlerini tekrarladı.

Yoksul giyinişli adam büsbütün şaşırmıştı. Derdini anlatamamanın verdiği sıkıntıyla babamın yüzüne aval aval bakmaya başladı. Babam da hiç konuşmadan onu seyrediyordu. Bir süre durulduktan sonra adam aynı soruyu tekrarladı:

«Ruhunuzu Tanrı'ya emanet ettiniz mi?»

Babam, yine iyi anlamamış gibi aşağıya indi. Bir kulağını eğerek sordu:

«Ne diyorsun, anlayamıyorum!»

Adam, babamın bu pişkinliği karşısında bir süre daha kararsızlık içinde bocalayıp durdu. Sonunda yeni bir çabayla tekrar konuştu.

«Bu güzel pazar sabahında ruhunuzu Tanrı'ya emanet ettiniz mi?»

Babam bu kez soruyu anlamış göründü. Adamı dikkatle süzdü.

«Sen benim ruhumu Tanrı'ya emanet edip etmediğimi mi öğrenmek istiyorsun?»

«Evet, hem de böyle güzel bir pazar sabahında..»

Babam bana dönüp muzipliğini gizlemeye çalışan bir ciddiyetle:

«Percy,» dedi. «Bu efendi, böyle güzel bir pazar sabahında ruhumuzu Tanrı'ya emanet edip etmediğimizi öğrenmek istiyor. Sen emanet ettin mi?»

Ben «**ruh**» kelimesinin anlamını bilmemekle birlikte, o sabah kalktığımdan beri kimseye bir şey vermediğim için «hayır» anlamında başımı salladım. Babam adama dönüp: «Oğlum kendisinininkini emanet etmemiş!» dedi.

Sonra yeniden bana döndü:

«Acaba annen emanet etti mi, Percy?»

«Hayır baba, sanmıyorum.»

Bunun üzerine babam adama döndü, üzölmüş gibi bir tavır takınarak:

«Ne yazık hiç birimiz emanet etmemişiz!» dedi.

Adamcağız şaşkınlıklar içindeydi. Aslında zavalı, kendi halinde, cahil ve yoksul biriydi. Babam gibi bir bitirimle laf yarışına çıkacak gücü de yoktu. Yanımıza gelip babamla birlikte dua etmek istediğini söyledi. Babam derhal kabul ederek onu buyur etti ve oturması için yer gösterdi.

Karşılıklı bir şeyler konuştular. Sonra adam dua etmek üzere yere diz çöktü. Babam:

«Dur bakalım,» dedi. «Başlamadan önce beni biraz aydınlat! Din konusunda bilgin nedir? Şimdiye kadar kaç kez dua ettin?»

Adam bozuldu. Kekeleyerek ömrünün çoğunu dua ile geçirdiğini söyledi. Bu yüzden böyle yoksul ve düşkün kalmıştı.

«Peki, bu kadar duanın bir faydası olmadı mı? Dileklerin yerine gelmiyor mu? Mucizeler olmuyor mu?»

Adamcağız yutkundu, ağzının içinde birtakım anlaşılmaz sözler geveledi..

«Eğer duaların tutuyorsa, dileklerin yerine geliyorsa o zaman seninle ilgilenirim.»

Adam, Tanrı'nın büyüklüğünden, pazar ibadeti-
nin sevabından filan dem vurmaya başladı. İşin vara-
cağı sonucu merak ediyordum.

Babam, adamı tepeden tırnağa süzerek, neden Tanrı'nın kendisine yeni bir elbise vermesi için dua etmediğini sordu. Doğrusu, yerinde bir soruydu. Ben-
ce de bu adama en gerekli şey, bir takım yeni elbisey-
di. Ama Tanrı'dan elbise istemek aklına gelmemişti
her halde.

Bunun üzerine babam celâllendi. Vaız verir gibi konuşmaya başladı:

«Beni dinle efendi! Eğer hayatta bir şey elde edemiyorsan, mutlaka yanlış dua ediyorsundur. Bil-
diğime göre, bir duanın sözleri ne kadar doğru söyle-
nirse, o dua o kadar tutarmış. Sadece dua etmiş ol-
mak için dua edilmez. Eğer şimdi diz çöküp etkili bir
dua edebilirsen sana elimden gelen her şeyi yaparım.
İş de bulurum, para da veririm. Teklifim şu: Misafir
odamızda bir laterna var. Bu laterna on parça müziği
art arda durmadan çalar. Ben laternayı başlataca-
ğım, sen de dua edeceksin. Eğer müzikler bitmeden
onu duanla durdurmayı başarırısan senin çok iyi bir
duahan olduğunu kabul edeceğim. Ne dersin?»

Adamcağız ezilip büzüldü. Bir şeyler söylemek
istedi ama, ağzından doğru dürüst bir şey çıkmadı.
Bir süre acıklı bir sessizlik oldu. Sonra babam ayağa
kalkıp onu işaretle çağırdı.

Misafir odasına gittik. Babam, laternanın kolunu sonuna kadar çevirerek iyice kurdu. Müzik başladığı anda kılıksız adama dönüp:

«Hadi bakalım,» dedi. «İşte sana iyi bir fırsat! Şimdi diz üstü çök ve dua kudretiyle müziği sustur.»

Adamcağız, başka çaresi kalmadığından mı, yoksa dua etmeye çok hevesli olduğundan mı nedir, derhal yere diz çöktü ve kirli ellerini çenesinin altına kavuşturup okumaya başladı. Ağlamaklı sesiyle habire okuyordu. Babam adamın arkasına dolanıp bana alaylı bir göz kırptıktan sonra sonucu beklemeye başladık.

Laternada her parça bittikten sonra kısa bir duraklama oluyor, arkasından yeni bir müzik başlıyordu. Duahan, gözlerini devirerek, sesini yükselterek dua üstüne dua okuyordu. Öyle acıklı bir hali vardı ki bayağı yüreğime dokunmuştu. Hani elimde olsa gidip laternayı durdururdum.

Sıkıntı içinde dokuzuncu müzik parçasının sonuna kadar geldik. Babam da, ben de heyecan içindeydik. Onuncu parça başladığı anda babam:

«Sonuncu parça!» diye seslendi.

İşte tam bu gergin anda ummadığımız bir şey oldu; odaya annem girdi. Doğrusu onu hiç beklemiyorduk. Annemin ağzı bir karış açılmıştı. Bir yoksul duahan yere diz çökmüş, gümbür gümbür dua ediyor, laterna en keyifli müziğini çalıyor, kocası ile oğlu da bir köşeye çekilmiş gülümseyerek olanı biteni seyrediyorlardı.

«Ne oluyor Hiram?»

Babam, annemin edasını taklit ederek;

«Dua ediyor!» dedi.

«Peki, bu adam kim?»

«Bilmiyorum.»

«Niçin dua ediyor?»

«Laternayı durdurmak için.»

Annem, şaşkınlığını aşan bir kızgınlıkla babamın yanına gitti. Laternayı hemen durdurmasını söyledi. Babam, duayı kesmenin doğru olmayacağını işaretle anlattı. Annemin dehşetli bakışları altında laterna çalmaya, adam okumaya devam etti. Annem ne yapacağına bir türlü karar veremiyordu. Tam bu sırada laterna sustu. Onuncu parça da bitmişti.

Babam birdenbire ayağa fırladı ve duahanın omzuna vurdu:

«İşte böyle ahbap! Laternanın onuncu parçası da bitti!»

Adam durmadı. Kendinden geçmiş gibi boyuna okuyordu. Babam gürültüyle laternayı kapadı ve temsilin bittiğini bildirdi.

Duahan isteksizce ayağa kalktı. Babam onu kolumdan tuttu.

«Bana bak duahan efendi! Sana verdiğim fırsatı iyi kullanamadın. Şimdi git daha iyi dualar bul. Şu parayı da al, kendine güzel bir ziyafet çek!»

Adamı dışarı götürdü. Merdivenlerden indirdikten sonra iyi günler diledi. Duahan hiç itiraz etmeden bahçe yolundan uzaklaştı.

Annem yanımıza geldi.

«Kuzum Hiram, nedir bu senin yaptığın?»

«Duaların etkisi üzerine deney yapıyordum. Bu adam kendisini derin bir din bilgini sanıyordu. Ben

de dua gücüyle laternayı durdurmasını istedim, ama beceremedi.»

«Peki, kimdi bu adam?»

«Tanımıyorum. Yoldan geçerken bize de uğradı.»

«Adı neymiş?»

«Bilmiyorum. Ama, tahminime göre, her halde **«Zibidi Efendi»**dir.

O günden sonra ne zaman bu olaydan söz açıl-
sa, adamın adı **«Zibidi Efendi»** diye geçerdi.

LAHANADA BULUNAN BEBEK

1875 EKİMİNDE Fanwood Çiftliği çok önemli bir olaya tanık oldu. Doktor bize yeni bir kız kardeş getirdi. Adını da Addie koydular. Altı yaşımı geçmiştim. O günleri çok iyi hatırlıyorum. Evimize bir sürü ziyaretçi gidip geliyordu. Doktor da sık sık uğruyor, ayrıca beyaz elbise giymiş genç bir bayanla, annemin bir arkadaşı daimî olarak bizde kalıyorlardı. Bu kadar kalabalığı ilk defa bir arada görüyordum.

Babam birkaç gün New York'taki işine gitmedi. Biraz keyifsiz bir hali vardı. Suskun ve üzüntülüydü. Aksiliğe bakın ki annem tam zamanında hastalanmıştı. Hastalanmasaydı ne sevinecekti kim bilir. Bebeklere bayılırdı annem.

Doktorun bebeği getirdiği gece bir telâş, kıyamet, ortalık birbirine girmişti. Oradan oraya koşuşup duranlar, merdivenlerden inip çıkanlar gırla.. Acaba evde beslediğimiz kargalar bir yaramazlık mı

yapmışlardı? O gece bu ayaklanmanın nedenini çözemedim uyuyup kalmışım.

Ertesi sabah kahvaltıda babama, dün gece kargaların mı bir olay çıkarttıklarını sordum. Babam böyle bir şey olmadığını söyledi ve niye sorduğumu öğrenmek istedi. İşittiğim gürültüleri anlattım. Babam ilk defa bana doğru dürüst bir bilgi vermedi. Mırın kırım etti ve sustu. Anladım, o da hastalanmıştı.

«Yoksa annemin hastalığına sen de mi yakalandın baba?» dedim.

Beyaz elbise giymiş kadın bu lafıma bir gülsün!. Onu görünce babam da güldü.

«İnşallah bana da bulaşmamıştır.» dedi.

«Belki annemle sen midenize dokunacak bir şey yemişsinizdir.» dedim.

Beyaz elbiseli kadınla babam yine güldüler ama bana bir açıklama yapmadılar. Eskiden ne zaman karnım ağrısı «mideni bozdun» diyerek başıma karkarlardı. Bu defa ben aynı sözü başkasına söylediğim için mutluydum.

Bu konuşmalardan bir süre sonra yeni kız kardeşimi bana gösterdiler. Görür görmez düş kırıklığına uğradım. Çünkü ben onu Florence gibi sevimli, bukle bukle saçlı, tepesinde kurdele takılı bir kız olarak düşünüyordum. Hiç ilgisi yoktu. Koyu kırmızı bir yüz, armut gibi bir kafa.. Ağzında dişleri yoktu, konuşamıyordu, yürüyemiyordu.. Hayatımda bu kadar Allahlık bir bebek görmemiştim.

Peki, doktor bu bebeği nasıl getirmişti? Onu nereden bulmuştu?

Babama sordum. Bana, doktorların bebek aldıkları yeri sakladıklarını söyledi. Eğer açıklarlarsa, herkes gidip oradan bir bebek almış, onların da işleri bozulmuş. Fakat tahminime göre, bebekler lahanaların üzerinde büyüyordu. Hastalardan biri bir bebek istedi mi, doktor lahana tarlalarını dolaşüyor, bir tane bulup getiriyordu.

Garip şey! Bizim de lahana tarlamız vardı. Acaba bebek oradan mı alınmıştı? Lahanaları ben de bir dolaşsam iyi olacaktı. Kim bilir, belki de doktorun getirdiğinden daha güzel bir kız kardeş bulabilirdim.

Hemen lahana tarlamıza koştum ve hepsini tek tek gözden geçirdim. Hiç birinde bebeğe benzer bir şey yoktu. Üstelik, yeni «koparılmış» bir bebeğin izine de, aradım taradım, bir türlü rastlayamadım.

DÜNYANIN EN NEFİS DONDURMASI

ANNEMLE PLAINFIELD'e ilk gidişimiz, 1875 yazındaydı. O yazı ve orada yediğim dondurmaları unutamam.

Plainfield, Fanwood'dan dört kilometre uzaklıktaydı. Annem sık sık oraya alışveriş etmeye giderdi. Artık benim de büyüdüğüme ve kendisine yoldaşlık edebileceğime inanmış olmalı ki birlikte götürdü. Böylece bol bol dondurma yiyebilecektim.

Bu küçük gezilerde annemle aramızda tam bir arkadaşlık doğdu. Babamdan aldığım mizah yeteneklerinden ötürü öyle laflar ederdim ki annem gülmekten kırılırdı. Üstelik bu gülünçlükleri bazı arkadaşlarım gibi sululuğa ve bayağılığa kaçmadan, kibarca yapmayı başarıyordum.

Dondurmacının yeri bir tahta kulübenin çevresindeki tenteli masalardan ve küçük bir havuzdan ibaretti. Hem dondurmamızı yer, hem de havuzu seyrederdik.

Bu yaşıma kadar Monte Carlo'da, Nice'te, Napoli'nin Bertolini Gazinosunda; Kahire'de Shepheard Otelinde içkimi yudumlayarak türlü - çeşitli manzara seyrettim, fakat hiç birinin anısı, New Jersey'in Plainfield'indeki kadar hoş olmamıştır.

Oysa, orası her şeyi ile dökülen bir yerdi. Masa ve tenteleri eski püsküydü, havuzu sivrisineklerle doluydu. Fakat çocukluğumun mutlu gözleriyle gördüğüm bu manzara aklımda gerçek bir güzellik anıtı gibi kalmıştı.

Hayatımda orada yediğim dondurmalar kadar nefisini hiç bir yerde yemedim. Tadlarını kelimelerle anlatamam. Dondurmayı baştan sona özel usullemle yedim. Kenarlarından kaşıkla aldıkça ortası erimiyor, daha uzun süre dayanıyordu.

Yavaş yavaş yer, bir yandan da annemle konuştuk. Ben komik sözler ettikçe annem boyuna gülerdi.

Çocukluğumun bu güzel anılarını, dondurmanın ve annemin tatlılığını asla unutmayacağım.

YÜZÜNCÜ YIL SERGİSİ

Babam, Philadelphia'daki «Yüzüncü Yıl Sergisi»ne beni de götürmek istediğini söyleyince, artık büyümüş olduğumu hissettim. Teklif bana kahvaltıda yapılmıştı. Üstelik annemin de tam dışarıya çıktığı bir sırada.. Gezileri öylesine severdim ki reddetmem akıl alacak iş değildi. Zaten babam beni birçok yakın yerlere gezmeye götürür, gittiğimiz yerlerin tadını iyice çıkarırdık.

Bu «Yüzüncü Yıl Sergisi» konusunda hiç bir bilgim yoktu. Gerçi bana bir ara Amerikan Bağımsızlığının imzalanmasının yüzüncü yıldönümü olduğunu söylemişlerdi ama; bu, bir kulağımdan girip ötekinden çıkmıştı.

Babam, benimle birlikte gideceğinden sevinçliydi. Aramızda şöyle bir konuşma geçti.

«Yüzüncü Yıl Sergisi ne demektir, biliyor musun Percy?»

Aklıma açıklayıcı uygun cevap gelmediği için ben de bir soru sordum:

«Şimdiye kadar hiç böyle bir sergiye gittim mi baba?»

Babam bir süre düşündü. Yüzünü kırışıklıklar kapladı...

«Yüzüncü Yıl Sergileri!.. Dur bakalım, Percy. Galiba şimdiye kadar senin birçok sergi görmüş olman gerekir.»

«Peki, seninle birlikte mi gitmiştik baba?»

«Galiba.. Pek iyi hatırlamıyorum ama..»

O hatırlamazsa ben nasıl hatırlayacaktım? Sonra birlikte gittiğimiz yerleri sıralamaya başladım.

«Bu sergilerde sığırlar ve dondurmacılar var mı?» diye sordum.

Sığır derken New Jersey'deki hayvan panayırını, dondurma derken de Plainfield'deki dondurmacıyı düşünüyordum.

«Sığırlarla dondurmalar mı dedin?»

«Hani, bir yere gitmiştik, bir sürü sığır vardı. Sen onlara su vermiştin. Hatırladın mı? Sonra da anem beni Plainfield'de bir yere dondurma yemeye götürüyordu. Bunlar Yüzüncü Yıl Sergileri değil mi?»

«Ha, evet, anladım! Onlar değil, canım. Gerçi sergilerde sığır da, dondurma da bulunur. Ama daha başka, daha ilginç şeyler de vardır. Buhar makineleri, lokomotifler, falan filan gibi. Öyle küçük trenler vardır ki içine sen bile zor sığarsın.»

«Hiç böyle bir yere gitmedim baba! O küçük trenleri görmeyi çok isterdim. Kendi kendine mi işliyor?»

«Elbette.. Kazanın altında ateş yakıyorlar. Makine, buhar gücüyle çalışıp rayların üstünde gerçekten yürüyor.»

«Trenin düdüğü var mı?»

«Tabîî, var.. Düdüğü, çanı, her şeyi var. Sahici trenden tek ayrıntısı küçüklüğü..»

Sevinçten deli olacaktım! O andan sonra hayatımda görmek istediğim en önemli şey, buharlı tren-di. Gürültüsü kulaklarımı tırmalasa bile ona seve seve katlanırdım.

Annem gelinceye kadar bu konuyu konuştuk. Olumsuz tepki göstereceğinden çekindiğimiz için, onun yanında bakışlarımızla anlaşıyorduk. Babam bir baş işaretiyle amacımızı açıklayabileceğimizi belirtti. Bunun üzerine ben de «Yüzüncü Yıl Sergisi» konusunu açtım. Annemin yüzünde hemen bir endişe izi dolaştı. Bakışının sertliğinden âdeta rahatsız oldum. Küçük buharlı treni görmek için içimde müthiş bir özlem duyuyordum.

Annem benim götürülmeme hemen karşı çıktı. O güne kadar evden uzak bir gece geçirmemiştim. Babam ufacık bir çocuğa nasıl bakacaktı? Onu düşündüren bu noktaydı. Bir süre bu konuda tartıştılar. Bir aile için küçük bir çocuğun babasıyla yolculuğa çıkmasının ne gibi sorumlulukları olacağını yıllarca sonra anlayacaktım. Ben de genç bir baba olarak, küçük oğlumla yolculuğa çıktığım zaman..

Annemi bu işe yatırmak pek kolay olmadı. Buna karşılık kesinlikle önümüze çıkmaktan çekindi. Çünkü itiraz ederse benim hemen gürültü kıyamet ağlamaya başlayacağımı sezmişti. Ayrıca babamın alaylarına da hedef olacaktı.

Çaresiz boyun eğdi. Hemen büyük gezinin hazırlıklarına başladık.

Yolculuk sabahı annem beni erkenden giydirdi. En küçük eksiklerimi tamamladı. İki yanağımdan öperek, babamı üzmememi öğütledi. Araba hareket ettiğinde vedalaşmak için el sallarken, dudaklarının titrediğini, gözlerinin yaşardığını fark ettim. Hayatımın en önemli gezisi başlamış oluyordu.

İstasyonda trenin gelişini beklediğimizi bugün bile hatırlarım. Babam, rastladığımız tanıdıklara, Philadelphia'daki «Yüzüncü Yıl Sergisi» ne gittiğimizi öğrenerek anlatıyordu. Böyle bir yolculuğa benimle birlikte çıkmaktan çok hoşnut olduğu her halinden belliydi.

Tren yolculuğu bütünüyle kafamdan silindi. Yalnız bir ara şeker istediğimi, babamın da almamakta direndiğini hatırlıyorum. Yanımızda annem olsaydı, bu olağandı. Annem şekerli şeyleri bana pek yedirmezdi. Babamsa inadına, muziplik olsun diye şekeri alırdı. Şimdiyse annem rolüne de girmişti ve bana onun kadar sevecen davranıyordu. Her adımını sorumluluk duygusu içinde atıyordu. Eski babam gitmiş, yerine yeni bir baba gelmişti sanki.

Göz kamaştırıcı «Yüzüncü Yıl Sergisi»ni el ele gezdik. Sanki düşler evreninde yaşıyormuşum, ya da yepyeni bir dünyaya ayak basmışım duygusu içindeydim.

Aklımın almayacağı birçok şeyler gördüm. Babam bunları anlayabileceğim kelimelerle açıklamaya çalışıyordu. Buharlı küçük treni gördüm. Hatta içine binip gezmeme de izin verdiler.

Büyük Corliss buhar makinesini de gördük. Koskocaman yapısı ile hâlâ gözlerimin önündedir. Bir de hiç unutmadığım şey göktaşı idi. Aslında bir çocuğu pek ilgilendirmeyen bu göktaşı, yedi yüz kilodan fazla ağırlıktaymış. Bunu üstündeki yazıdan heceleyerek okumuştum. Babam bu konuda epey bilgi verdi. Taşın gökyüzündeki bir yıldızdan koparak uzayda milyonlarca yıl dolaştıktan sonra dünyamıza düştüğünü anlattı. Yıldızlardaki maddelerden oluşan göktaşı, çocuk ruhumda büyük bir coşkunluk fırtınası yaratmıştı. Dönüp dolaşıp tekrar tekrar onun sergilendiği pavyonu görmek istiyordum. Benim bu merak ve ilgimi babam da çok takdir etti. Çünkü o da aynı duygular içindeydi.

O göktaşının anısı ömrüm boyunca içimden silinmedi. Daha sonraki yıllarda New York «**Tabiat Tarihi Müzesi**»nde ve başka yerlerde birçok göktaşı gördüm. Fakat Philadelphia'daki ilk gördüğüm göktaşını asla unutamadım.

Philadelphia'da kaç gün kaldığımızı unuttum. Çoğu vaktimizi «**Yüzüncü Yıl Sergisi**»nde geçirdik. Babamla aynı yatakta yatıyorduk. Geceleri uyumadan önce o gün gördüğümüz harikalar üzerinde konuşuyorduk. Tadına doyulmaz bir şeydi bu.. Zaten gezimizin her dakikası bir heyecan ve sevinç kaynağıydı. Öyle sanıyorum, babam da en az benim kadar bu yolculuktan hoşlanmıştı.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

UNION SOKAK, BROOKLYN

,

BAY BASKERVILLE'İN PEŞİNDE

1877 YILININ son aylarında Brooklyn'e döndük ve Union sokakta yeni satın aldığımız eve taşındık. Artık koca çocuk olmuştum. Annemin dizi dibinde oturma dönemi geçmişti. Öteki çocuklara karşı da kendimi savunabiliyordum. Bunun üzerine pazar günleri babamla birlikte çıkmama izin verildi.

Hiç unutmam, bu pazarların biri epey eğlenceli geçmişti. Babamın Bay Baskerville adlı eski bir tanıdığı vardı. İyi bir makinist olan bu adamı tekrar fabrikasına almak istiyordu. Hayli zamandır Bay Baskerville'in kendisini ve adresini kaybetmişti. Nihayet bulduğumuz bir adreste onu aramaya karar vererek bir pazar sabahı yola çıktık. Brooklyn'in kenar mahallelerinden birine gittik. Çevre pek güven verici değildi. Üst üste yığılmış, çoğu harap ve eğri-büğrü evler insana korku veriyordu. Biraz dolaştıktan sonra aradığımız numarayı bulduk. Dimdik, çürük bir merdivenden yukarı kata çıktık. Babam ka-

pının çingırağını çaldı. (O zamanlar elektrik zili falan yoktu.)

Çingırağın zırlıtısı bütün binayı ayağa kaldırdı. Bir süre sesimizi çıkarmadan bekledik. Derken derinden bir çift ayak sesi gelmeye başladı. Ses gittikçe yaklaşarak büyüyordu. İçerden kapının sürgüsü açıldı. Bir zincir şakırtısı işittik. Kilit tıkırdadı ve kapı aralandı. Evin içi bir mağara gibi karanlıktı. Kapının arkasında üstü başı kirli, korkunç surathlı bir kocakarı duruyordu. Babam bu insan bozuntusunu görünce bir - iki yutkundü. Sonra kendini toparlayarak, gayet kibar bir sesle sordu:

«Günaydın efendim! Acaba Bay William Baskerville burada mı oturuyor?»

Soru bu kadar kibarca sorulduğu halde iğrenç kocakarı derhal:

«Hayır! Burada oturmuyor!» diye hırlayarak kapıyı babamın yüzüne kapattı..

Tekrar sürülen sürgü.. zincir şakırtısı.. ve kilit tıkırtısı işittik. Esrarlı ayak sesleri uzaklaşıp gitti.

Babam gülümseyerek bana baktı. Ben tedirgin dim. Babamın böyle terbiyesizliklere karşı tepkisinin sert olduğunu bilirdim.

Ama o hiç sesini çıkarmadı. Beni elimden tuttu. Yavaş yavaş merdivenlerden indik ve geldiğimiz caddeye doğru yöneldik. Hiç konuşmuyorduk. Yalnız ben bütün dikkatimle onu inceliyordum. Şimdiye kadar bir yenilgiye boyun eğdiğini hiç görmemiştim. Müthiş canı sıkılmıştı. Bu hakareti nasıl hazmedecekti? Olacak şey değildi.

Ben bunları düşünürken babam birdenbire geri-

sin geriye döndü. Kocakarının evine doğru yürümeye başladı. Meğer yanılmışım. Babam, yine eski babamdı. Aslanlar gibi yürüyordu. Şimdi oraya gidip kıyameti koparacaktı. Çıkacak olaylardan da çekiniyordum. Anneciğim yanımızda olsaydı keşke.. Babamı ancak o yatıştırabilirdi. Ama annem uzaktaydı. Çaresiz kavgaya gürültüye katlanmak zorundaydım. Hiç konuşmadan o pis eve doğru yürüdük.

Yine o döküntü merdiveni tırmandık. Babam yine çingırağı çaldı. Yine zırlıttıdan ortalık ayağa kalktı. Yine çevremizdeki pis görüntüleri seyrederek bekledik. Aynı ayak seslerini duyduk. Sürgü sesi.. zincir şakırtısı.. kilit tıkırtısı... Sonunda kocakarı kapı aralığında belirdi.

Cadı, bizi yine karşısında görünce şaşkınlıklar içinde kalmıştı. Babam biraz önceki kibarlığını elden bırakmayarak konuştu:

«Günaydın efendim! Acaba Bay William Baskerville burada mı oturuyor?»

Kocakarı, bir an şaşkınlığının geçmesini beledikten sonra, yılan ısılgı gibi sesiyle konuştu:

«Hayır! Burada oturmuyor»

Kapıyı kapamaya davrandı, ama babam fırsat vermeden onun sesini taklit ederek bağırdı:

«Allah senin belânı versin öyleyse!..»

Rahatlamış, yüreğimiz serinlemiş olarak eve döndük.

BABAM KOŞU YAPIYOR

BİR ARA annem, babamın sağlığı konusunda üzüntüye kapılmıştı. Babam açık havada büyümüş bir köylüydü. Vücudu ne kadar sağlam olursa olsun, şehir hayatı, gece gündüz sürdürdüğü kafa yorucu işler onu sarsmaya başlamıştı. Temiz havaya ve beden hareketlerine ihtiyacı vardı. Kendisi «Birleşik Devletler Elektrik Kumpanyası»nın temel direği durumundaydı. Elektrik alanında birçok buluşlar yapmıştı. Ark lambası ve elektrik ampulünün geliştirilmesi için bütün gücüyle çalışıyordu. İş günlerini New York'ta geçiriyor, eve dönünce de yazı masasının başına oturup gece yarılarna kadar planlar çiziyordu. Uykuya çok az zaman ayırabiliyordu. Zaten çalışırken olsun, eğlenirken olsun tutumu belirliydi. Ya durmamacasına çalışır ya da hiç bir şeye elini sürmezdi.

Anemin babamdan ricası şuydu: Her akşam birkaç saatını açık havada yürüyüş yapmaya ayırmalıydı. Tabii, bu teklif derhal kabul edildi. Zaten babam onun hiç bir isteğini reddedemezdi.

Böylece bir akşam saat on dokuz otuz sıralarında beni de yanına aldı, dışarı çıktık. Esaslı bir spor numarasına gireceğimizi düşünerek sevinliyordum.

Önceden de belirtmiştim, New Yorklu işadamları o yıllarda silindir şapka ile redingot giyerlerdi. Babamla çarşının bulunduğu Court caddesine doğru yürümeye başladık. Buradan tramvay yolu geçirdi. Akşam saatlarında daima kalabalık olan canlı bir yerdi. Çarşıya varınca babam:

«Hadi Percy, sporumuza başlayalım,» dedi.

Sözünü bitirmesiyle birlikte şapkasını ensesine itti, redingotunun düğmelerini açtı, biraz yürüdükten sonra Şehir Hali'ne doğru koşmaya başladı.

Bir an ne yapacağımı düşündüm. Her halde babamın peşinden koşmam gerekiyordu, ama gülünç olmaktan da korkuyordum. Çarşıda dolaşan bazı arkadaşlarım beni dili bir karış koşarken görebilirlerdi. Hatta bütün oradaki halk, kılık kıyafeti darmadağın olmuş bir adamla, küçük bir çocuğun deliler gibi koştuğunu görünce ne demezlerdi. Belki polis bile işe el koyabilirdi. Yani, pek akıl kârı bir iş değildi ama, çaresizdim. Yarışa katılmazsam babamın canı sıkılacaktı.

Ona yetişebilmek için çok güç harcadım. Bacaklarımın son kuvvetiyle koşmaya çalıştım. Bir ara babama dikkat ettim. Koşabilmek için kendini öyle zorluyordu ki.. Ağır bedeniyle parke taşlarını yerlerinden oynatırcasına koşuyordu.

Sacket sokağından fırtına gibi geçtik ama, Degraw caddesine gelince hızımız azalmıştı. Butler sokağındaysa babamda hoşafın yağı kesilmişti. Dur-

du. Hızlı hızlı soluk alırken dönüp arkasına baktı. Kendisini izlemiş olduğumu görünce şaşırmıştı. Benden ummadığı için bir hayli gerilerde kalacağımı sanıyordu her halde. Şunu unutuyordu; ben o semtin bir çocuğuydum, sokakları avcumun içi gibi biliyordum.

Babam bitkin bir halde topallayarak kaldırıma çıktı. Bir musluk vanasına dayanıp sık sık solumaya başladı. Perişan olmuştu. Ben de yorulmuştum, fakat onun kadar değil.

Konuşmak, bir şeyler söylemek istediye de gücü yetmedi. Biraz daha durdu, şapkasını düzelttikten sonra:

«Hadi eve dönelim,» dedi.

Bu teklife sevindim. Çünkü polisin gelip ensemeze yapışacağından korkuyordum. Bizi kaçak suçlular sanmış olabilirlerdi.

Yavaş yavaş yürüyerek yola koyulduk. Babam ayağını bir taşa çarpmış, hafifçe topallıyordu. Eve vardığımızda ayakta duracak hali yoktu. Sanki ağır bir hastalığa yakalanmıştı.

Annem oturma odasında kitap okuyordu. Babam doğru onun yanına giderek bir koltuğa çökuverdi. Annem kitaptan başını kaldırıp gezintimizin nasıl geçtiğini soracağı sırada babamın yüzünü görünce korktu.

«Hiram! Ne oldu sana böyle?»

Babam, en kötü durumlarda bile numara yapmaktan vazgeçmezdi. Bazen annemin karşısına dikiilir, acısından ağlayacakmış ya da pat diye düşüp ölecekmiş gibi bir tavır takınırdı. Oyunculuğuna diye-

cek yoktu doğrusu.. Annem hemen inanır, karşısında rol yapıldığını düşünmezdi bile. Her sözüne güvendiği babamın biraz palavracı olduğunu ben iyi bilirdim.

Zavallı anneciğim, üzüntü içinde tekrar sordu:

«Hiram! Söyle lütfen, ne oldu?»

Babam hiç konuşmuyor, hüznü gözlerle anneye bakıyordu. Annem gözlük takardı. Gözlüğünü iyice yerleştirip dikkatle babamın yüzüne baktı. İkisinin böyle karşı karşıya sessizce duruşları bana öyle komik geldi ki gülmekten katılacaktım.

Annem bana koştı. Kolunu boynuma dolayıp başımı okşadı. Üzüntülü bir sesle olanları anlatmamı istedi.

Babama baktım, konuşmaya hiç niyeti yoktu; ben anlatmaya başladım. Koşarken geçtiğimiz yerleri bir bir saydım ve babamın ayağını kaldırım taşına çarpıp incittiğini söyledim. Annem beni bırakıp ona yaklaştı. Babam bir bacağı güçlükle kaldırarak ileriye uzattı ve;

«Rica ederim Jane, şunları çıkarıver!» dedi.

Erkekler o zaman yandan ilikli potin giyerlerdi. Annem potinleri çıkardı. İki ayağı gözden geçirdi.

«Söylesene Hiram, neyin var?»

«Jane, neredeyse öldürecektin beni.»

«Tövbe tövbe! Ne yaptım sana Allah aşkına?»

«Sen benim açık havada spor yapmamı emretmedin mi?»

«Sana hiç bir şey emretmedim Hiram. Yalnız açık hava yürüşünün iyi geleceğini söyledim.»

«Tamam işte, ben de senin sözünü dinledim.»

«Yoksa ters bir hareket mi yaptın?»

«Oğlumla birlikte Şehir Hali'ne kadar koştuk.»

«Şehir Hali'ne mi koştun?»

«Koşum tabîî. Pek mi inanılmaz bir şey?»

«Court caddesinden Şehir Hali'ne mi koştun Hiram?»

«Sen bizim açık havada hareket yapmamızı istememiş miydin? Biz de Percy ile birlikte bol bol hareket ettik. Ben senin hiç bir emrinden dışarıya çıkmam. Koş dedin, koştum karıcığım. Ama perişan oldum. Biraz yaşlanmışım Jane.. Eski gücüm kalmamış..»

Konuşma böylece sürdü. Babam gücünü son damlasına kadar harcadığını, sonunda ölecek hale geldiğini acıklı bir sesle söylüyordu. Bu acayip koşuyu annemin akli almamıştı. Böyle toplumda sağlam bir yeri olan bir adamı sokaklarda deli gibi koşarken gören tanıdıklar neler demezlerdi?

Babam, alabildiğine abartarak anlattığı hikâyesiyle yarım saat kadar annemin yüreğini hoplattı. Fakat sonra ansızın vazgeçerek ona sımsıkı sarıldı. Uzun uzun öpüp gönlünü aldı.

Zavallı anneciğim bu kadar coşkulu bir koca ve üç tane gürültücü çocuk arasında kim bilir ne yürek kaldıran bir hayat geçiriyordu!

BİR ŞİŞE DOLUSU CIVA

ELEKTRİK AMPULÜ geliştirilirken bazı güçlüklerle karşılaşıldı. Bu güçlüklerin en önemlisi, ampulün içinde gerçekleştirilmesi gereken havasız boşluktu. Bu işte cıva kullanılıyordu. Babam, fabrikada bir şişeye cıva doldurup eve getirmiş. Bununla hem deney, hem de bize oyun yapmak niyetindeymiş.

Union sokaktaki evimiz, İngiliz biçimiydi. Avludan evin cümle kapısına çıkan merdiven, kahverengi mermerlerden yapılmıştı. Evimiz, oturma ve yatak odası, yemek salonu, mutfak ve kilerden ibaretti. Mutfak, yemek salonunun tam altındaydı. Yemekler salona küçük bir asansörle çıkarılırdı. Salonun yanında da kiler vardı. Kilerde birkaç tane yerli dolap sıralanmıştı. Bu dolapların birisine şemsiye, yağmurluk gibi şeyler konulurdu. Biz çocuklar bir yaramazlık ettiğimiz zaman ceza olarak o dolaba kapatıldık. Diğer dolaplarda babama ait bir yığın araç ve malzeme bulunurdu. Bu nedenle pazar sabahları ki-

lerin önünden geçerken babamı orada hep bir şeylerle uğraşırken görürdüm.

O gün biz çocuklar annemle yemeğe oturduğumuz sırada, babam, koşarak salona daldı. Tuttuğu ateş gibi sıcak bir şeyi bir elinden ötekine atıyor, can acısı ile üfleyerek, yanmayayım diye çaba harcıyordu.

Annemin telâşlı görülecek şeydi. Babama yardım etmek istedi. Hemen eteklerini açıp:

«Şuraya at Hiram!» diye haykırdı.

Babam aldırmadı. Bağıra çağıra yemek masasının çevresinde koşmaya başladı. Hadi annem de peşinden.. Bir yandan:

«Buraya at Hiram!» diye seslendikçe, babam, ters yöne koşarak trafiği iyice karıştırıyordu. Tabii, bu arada elleri çok yanıyormuş gibi kıvranıyor, sızlanıyordu.

Olaydan ben de çok heyecanlanıp yaygarayı bastım. Florence da ağlamaya başladı. Babamın önünü kesmek için annemle ikisinin arasına fırladım. Elindeki şeyi gözlerimle izlerken parlak bir sıvı ile dolu küçük bir şişe olduğunu anladım. Epeyce çevik olduğumdan bir dalışta babamın elinden şişeyi kap-tım. Ve annemin etekliğinin içine fırlattım. Fakat şişe elimden geçerken gerçeği de anlamıştım. Sıcak değildi. Benim atik davranarak şişeyi elinden almam, babamı şaşırttı. Ummamıştı..

O anda bağırışmalar kesildi. Hepimiz sessizlik içinde annemin eteğindeki şişeye bakmaya başladık.

Yaptığı şaka güme gittiği için babam biraz bozulmuştu. Ben çabuk toparlanıp şişeye dokundum. Babam yapma bir heyecanla:

«Dikkat, yanarsın!» diye bağırdı.

Aldırmadan şişeyi elime aldım. Buz gibi soğuktu. Annem zavalılık, korkudan tir tir titreyerek onu elimden atmamı söylüyordu. Kendimden emin bir tavırla şişeyi anneme uzattım:

«Al, kendin tut anneciğimi. Bu şişe sıcak değil, soğuk!»

Oyun bozulmuştu. Babam başını eğip sofradaki yerine oturdu. Annem korkusunu yenerek şişeyi tuttu ve babama dönüp:

«Ah seni Hiram, ah!» diyerek içini çekti.

Sonra cıva dolu şişeyi bana verdiler. İlk defa gördüğüm bu madenin özellikle ağırlığı çok ilgimi çekmişti.

KEDİ ÖLÜSÜ İLE ŞEFTALİ AĞACI

BAHÇEMİZDE bir şeftali ağacı vardı. Ağacın üzerinde iğri büğrü, kavruk bir şeyler görüyordum ama, türlerini kesinlikle anlayamıyordum.

Bir gün bir tanesini koparıp babama götürdüm, ne olduğunu sordum. O da pek kestiremediği için bana nerden bulduğumu sordu. Arka bahçedeki şeftali ağacından kopardığımı söyledim.

«Ya.. Öyleyse şeftalidir!» dedi.

«Şeftali mi?» diye şaşkınlıkla sordum; «Ama bu hiç şeftaliye benzemiyor, baba!»

«Evet oğlum, haklısın! Şeftaliden başka her şeye benziyor. Ağaç, yaşlı ve kuru bir ağaç.. Üstelik de hiç gübrenmedi. İyi şeftali nasıl yetişsin!»

Kara kara düşüncelere daldım. Hem şeftali ağacımız olsun, hem de meyvesini yiyemeyelim.. olacak iş miydi? Şeftalinin iyisinin de tadına doyum olmazdı. Hele, kendi bahçemizde yetişmiş olursa..

«Baba, ağacımızda iyi şeftali yetiştirmek için ne yapmalıyız?»

Babam bir yıl kursam, aklıma gelmeyecek bir karşılık vermez mi?

«Ben de pek iyi bilmiyorum, ama, galiba ağacın dibine bir kedi ölüsü gömülürse iyi gelirmiş.»

«Kedi ölüsü mü? Kedinin şeftali yetişmesine yardımcı olabilir mi baba?»

«Tabii, olabilir.. Dünyanın en nefis şeftalilerini yetiştirebiliriz.»

«Olgunlaşmaları uzun sürer mi?»

«Uzun sürer mi?.. Uzun sürer mi?..»

Böyle söylenirken kafasında bir şeyler tasarladığını sanıyorum.

«Bak Percy, sözgelişi, bugün ağacın dibine bir kedi ölüsü gömsek, yarın bir sürü olgunlaşmış şeftali toplayabiliriz.»

İşte bu hoşuma gitmişti. Ben bir yıl beklemek gerektiğini sanırken bir günde bu işin çözümleneceğini duyunca nasıl sevinmem! Bir günde olacaksa, ben hemen bir kedi ölüsü bulup oraya gömebilirdim. Çocukluğumuzda sokaklarda ölü kedilere sık sık rastlanırdı. O günlerde sokak temizliği şimdiki gibi düzenli yapılmıyordu. Hiç aldırmadan ölü kedileri yol kenarına bırakırlar, kendi kendine çürüyüp yok oluncaya kadar öylece kalırdı.

Ertesi gün kedi ölüsü araştırmaya giriştim. Arkadaşlarıma sorup soruşturdum, ama faydalı bir bilgi alamadım. Yalnız biri bana yardımcı olmayı kabul etti. Bildiğimiz büyük bir arsa vardı, orada araştıracaktık.

Arsaya gittik. Uzun süre dolaştık. Sonuçta isteğime kavuştum. Epey zaman önce ölmüş kupkuru

bir kedi ölüsü bulmuştuk. Sürükleyerek eve getirdim.

Annemin eve kedi ölüsü sokmama izin vermeyeceğini biliyordum. Kimseye sezdirmeden bodrumdan arka bahçeye geçtim. Kedi ölüsünü bir sandığa gizleyip babamı beklemeye başladım.

Babam, iş dönüşünde bir arkadaşını da birlikte getirmişti. Buna biraz canım sıkıldı. Galiba, günlerden bir cumartesiydi. Babama bir türlü konuyu açmak imkânını bulamayınca, acaba pazar sabahına ertelesem mi... diye düşünmeye başladım.

Babamla arkadaşları ikindi kahvaltısını ettikten sonra gidip balkona oturdular ve tatlı bir sohbete girdiler. Yarına kadar dayanamayacaktım. Babamla konuşmam gerekiyordu. Bir süre duraksadıktan sonra ona yaklaşıp meseleyi kulağına söylemeye karar verdim. Hele bir öğrensin de.. gömmesi kolaydı.

Yavaşça yanına yürüdüm, uygun bir anını yakalayarak kulağına eğildim, fısıldadım.

«Baba, kedi ölüsünü buldum.»

Bu meseleyi unutmuştu bile. Yüksek sesle sormaz mı?

«Ne buldun, ne buldun?»

Ben yine fısıldayarak:

«Kedi ölüsünü..» dedim.

O kocaman sesiyle, alabildiğine şaşırmış sordu.

«Kedi ölüsünü mü?»

«Sus!.. Aman, annem duymasın. Unuttun mu baba? Şeftali ağacı için..»

«Hay Allah iyiliğini versin! Öyle ya, tabî, şeftaliler!..»

Sonra kulağıma eğildi, tıpkı benim gibi fısıldayarak esrarlı bir tavırla sordu:

«Nerede?»

«Asmanın yanındaki sandığın içinde.»

Babam, sözünü kestiğim için hiç kızmadı. Her halde bu işi çok önemsiyordu. Yavaş bir sesle arkadaşına planımızı anlattı. Arkadaşı fikri beğendi ve kedi ölüsü yönteminin birçok yerde uygulandığını söyledi.

Babam, ölü kediye nerden bulduğumu sordu. Arkadaşımla birlikte uzun araştırmalardan sonra elde ettiğimizi anlattım. İşin ön hazırlığını da merak ediyordu. Ölüyü eve nasıl soktuğumu sordu.

«Bodrumdan geçirdim.»

«Peki, nasıl taşıdın?»

«Kuyruğundan tuttum.»

«Sokaklardan geçirirken kuyruğundan mı çektin?»

«Evet.»

Elleriyle dizlerine vurdu, kahkahalarla gülmeye başladı.

«Peki, oğlum.. Şimdi git, bana kömür küreğini getir. Hemen gömelim de şeftaliler bir an önce olsun.»

Aman, ne güzel sözler!.. İşim olmuş bitmişti. Bir koşu gidip küreği getirdim. Babam, arkadaş ve ben şeftali ağacının yanına gittik. Çukur kazılırken ben de kedi ölüsünü çekip getirdim. Çukurun içine kediye koyup üzerini toprakla iyice örttük. Tam işin sonuna geldiğimizde annem pencereden başını uzatıp ne yaptığımızı sormaz mı!

Ben korkular içinde ne diyeceğimizi düşünürken, babam ağacın dibini gübrelediğimizi söyledi. Annem

bir şey demedi. Bununla birlikte sonradan öğrendiğime göre, babamın ağaçla ilgilenmesine çok şaşmışmış.

Gömme işi bittince, şeftalilerin yetişmesi için ne kadar süre gerektiğini sordum. Önce saatına, sonra da arkadaşına anlamlı anlamlı baktı:

«Şey.. Tahminime göre, yarına kadar iyice olgunlaşırlar.»

Bir kedi ölüsünün şeftali ağacına yeniden hayat vermesi, bence gerçekleşmesi imkânsız bir mucizeydi. Ama, madem babam öyle diyordu, inanıp beklemekten başka çarem yoktu.

Kız kardeşim Florence ile ben o sıralar galiba pazarları da okula giderdik. Pazar günü öğleye doğru eve geldiğimizi hatırlıyorum. Bizim okulda olduğumuz saatlarda babam bir meyveciye gitmiş, en kaliteli ve olgun şeftalilerden bir sepet dolusu satın almış. Sepeti eve getirdikten sonra ağaca çıkarak şeftalileri tek tek dalların ucuna sımsıkı bağlayıp takmış. Bu güç işin yapıldığından, tabii, hiç haberim yoktu.

Okuldan döndüğümüzde şeftali ağacı aklımda değildi. Annem, yemeğe çağırmak için babamın yanına gidince hafif bir çığlık attı. Arkasından babamın bana seslendiğini işittim:

«Percy! Percy!. Çabuk koş!..»

Yıldırım gibi babamın yanına vardım.

«Bak Percy!. Şeftalilere bak!..»

Olduğum yerde donup kaldım. Ağacın üstü iri iri şeftalilerle doluydu.

Bir kurşun hızıyla fırlayıp koştum ağaca.. Derhal dallara tırmandım. Bir yandan topluyor, bir yandan da anneme sepet getirmesini sesleniyordum. Şef-

taliler dalların ucunda ne de güzel yetişmişlerdi! Bu kadarı olacak şey değildi doğrusu.. Bir yandan topluyor, bir yandan da aşağıdakilere onları iyi yerleştirmelerini tembih ediyordum. En irilerini de heyecanla anneme gösteriyordum. Ağaçtan indiğimde karşımda bir sepet dolusu nefis şeftali duruyordu.

Bir ölü kedinin yarattığı mucizeye bakın hele!. Bu işin aslını ancak yıllarca sonra öğrenebildim. O zamana kadar da kerameti hep kedi ölüsünde sandım durdum.

YARASA AVI

UNİON SOKAKTAKİ evimizin önünde bir havagazı feneri vardı. Yaz geceleri sokağa bakan balkonda oturduğumuz zaman, fenerin çevresinde bir kuşun uçtuğunu görürdüm. Yalnız geceleri ortaya çıkan bu kuşun ne olduğunu babama sordum. Merakım hoşuna gitti her halde, bana uzun uzun yarasayı anlattı. Konuşması o kadar tatlıydı ki ağzının içine bakıyordum. O güne kadar yarasanın ne olduğunu bilmezdim. Mademki uçuyordu, benim için sadece bir kuştı. Ama gagası olmayıp dişleri varmış.. Derisi fareninkine benziyormuş.. Uçarken havada sinek tutuyormuş... Çok ilginç bir yaratıktı bence. Babama her gece bu konuda sorular sormaya başladım.

En büyük isteğim bir yarasa yakalayıp incelemektir. Bu uçan fareyi yakından görmek beni çok ilgilendiriyordu. O ara fırsat buldukça hep bu konuyu açıyordum. Çocuklar bir şeyi tutturdular mı, tuttururlar. Babam artan merakımı gördükçe, sanırım, türlü kolaylıklar düşünmeye başlamıştı.

Bir pazar sabahı arka bahçede oynarken babamın seslendiğini işittim:

«Percy! Percy! Çabuk koş!..»

Babam böyle çağırdı mı, ben canavar düdüğü duymuş gibi fırlar, koşmaya başlardım. Hem de ne koşmak!. Merdivenleri ikişer üçer basamak sıçrayarak çıkardım. Kapıları açıp kaparken rezelerinden çıkmaları işten bile değildi. Babamın yanına o kadar hızlı varırdım ki birdenbire duramazdım. Soluk soluğa önüme çıkan birine çarpardım.

Babam kilerdeydi. Ben duracağım yerde kayarak fren yaparken, yemek asansörü deliğine bakmakta olan babamı az daha deviriyordum.

«Ne oldu?» diye sordum heyecanla.

Babam:

«Asansör boşluğunda bir yarasa var.» diyerek deliği gösterdi.

Hemen boşluğa baktım. Gerçekten dibinde bir şey uçuşup duruyordu.

«Aman, şunu yakalayalım babacığım!»

Anlatılmaz derecede heyecanlanmıştım. Olay, sanki yeni olmuş gibi belleğimdedir. Önce telâssız olmamız gerekiyordu. Asansör aşağıda kalırsa yarasa-yı belki yakalayabilirdik. Yok yukarıya çıkarsa fırsat elden giderdi. Vakit kaybetmemek gerekiyordu.

«Baba, sakın kaçırma!..» diye haykırarak kilerde yarasaya erişebilecek uzun bir sopa aradım. Ben sağa sola koşarken daracık kilerde babamla çarpışıp duruyordum.

Aklıma şemsiye geldi. Hemen dolaptan bulup çıkardım. Yazık, boyu yetmedi. Bir kere şansımı de-

nemek için aşıya doğru uzanabileceğim kadar uzandım. Babam bacaklarımdan tutmasaydı, boşluğun içine düşecektim. Ama, faydasız! Şemsiye yetişmiyordu. Sallıyor, sallıyor fakat yarasaya varamıyordum. Neredeyse uçup gidecekti.

Delikten çıkıp babama döndüm. Kan başıma çıkmış, yüzüm ateşlenmişti. Vahşî bir sesle:

«Çok kısa geliyor bu.. Acaba daha uzun bir şey bulamaz mıyız?» diye sordum.

Babam bir kahkaha attı. Ben hiç aldırmadan çare düşünmeye devam ettim. Birden aklıma geldi.

«Süpürge!» diye bağırdım.

Aşıya, mutfağa koşarken sesleniyordum:

«Sakin dışarı bırakma baba!»

Süpürgeler bodrumda dururdu. Hoplaya zıplaya, merdivenlerden ikişer üçer atlayıp bodruma indim. Süpürgelerden birisini kaptığım gibi yukarı fırladım. İniş - çıkışım o kadar gürültülü olmuşt ki evin kim bilir hangi köşesinde olan annem bile duymuştu.

Bu defa elde süpürge, asansör boşluğuna uzandım. Yarasa oradaydı! Süpürgeyi boyu da yetiyordu. Salladım, tam hedefe vurdum. Fakat hayvan umursamadı bile.. Tekrar vurmaya başladım. Vurdum, vurdum... Yüzüm gözüm toz toprak içinde kalmıştı. Meğer, yedi canlı bir hayvanmış!. Ne kadar vursam, boşuna.. bana mısın demiyordu. Aramızda döğüş sürüp giderken toz dumana karışıyor; babam, bir yandan bacaklarımdan tutup bir yandan da gülüyordu. Ben de bağırp çağırışmalarımın ortalığı ayağa kaldırıyordum.

Yarasa bir türlü ölmüyordu.. Olacak iş miydi, yani!. Gerçekte, yarasa değil, annemin şapkasından

kesilmiş siyah bir kurdeleydi. Babam kurdeleyi yaylı bir telle asansör boşluğuna bağlamıştı. Telin kıpır kıpır oynaklığından, kurdele alaca karanlıkta sağa sola uçuşurken canlı bir şeyden ayırt edilmiyordu.

Ben hâlâ gerçeği anlamadığım için yarasayla aramızdaki dövüş devam edip gidiyordu. Dışarıya uçmasın diye de boşluğun ağzından bir türlü ayrılamıyordum.

İşte tam o sırada annem yetişti. Gürültünün nedenini öğrenmek istemişti.

Durumu görünce bayılacak gibi oldu. Babam boynuna gülüyordu. İstemeyerek delikten çıktım. Yüzüm gözüm kapkara olmuştu ama, aklım hep yarasadaydı.

«Aman babacığım, sakın dışarıya kaçırayım deme!»

Annem beni sakinleştirmeye çalışıyordu. Onun gerçek bir yarasa olmadığını, elimi yüzümü yıkamamı söylüyordu. Ama ne dese, beni kandıramazdı. O zaten böyle şeylerden ne anlardı ki! Yarasa ordaydı, mutlaka yakalamalıydık. Bu fırsat her zaman ele geçmezdi. Babama seslendim:

«Babacığım, ne olur, bir kere de sen dene!. Al şu süpürgeyi, bir güzel vur!»

Babam oralı bile olmuyordu.

Annem beni boynuna bu hevesten vazgeçirmeye çalışıyordu. Bir yandan heyecanımı yatıştıracak sözler söylüyor, bir yandan da yüzümdeki isleri siliyordu. Bu arada babam yaylı teli çözüp uydurma yarasayı dışarıya çektiğinde gerçeği anladım. Aldatılmıştım! Uğradığım düş kırıklığını ne dille, ne yazıyla anlatamam.

Annem elbise dolabına koşup perişan olmuş şapkasını getirdi. Babama doğru uzatarak ne hakla kurdelesini kesmiş olduğunu sordu. Babam, kadın şapkasından eksilen kurdeleyi kimse fark etmez deyip sözümona kendisini savundu.

Bugün, ben Percy Maxim olarak karımın şapkasından bir kurdele kesmem gerekse, doğrusu buna kolay kolay karar veremem. Her halde çoğu kocalar da benim gibi düşünürler.

Ama babam için böyle bir şey asla söz konusu olamazdı. Ona bir kurdele mi gerek, derhal istediği yerden istediği an keser, alırdı.

İster şapkadan olsun, ister gece elbisesinden.

BİR TEMİZ DAYAK

BÜYÜYÜP GELİŞTİKÇE annemin başına dert oldum. Beni zaptetmek için epey çaba harcaması gerekiyordu. Kız kardeşlerimi kızdırıyordum, evde öteberiyi döküp kırıyordum. Bunlar, büyük suçlardı. Ama bir gün hepsinin üzerine tüy diken bir suç işledim.

Annemin odasında koskocaman bir boy aynası vardı. Florence ile o odada bilye oynamayı -nedense- uygun bulmuştuk. Bir oyunda Florence bilyeyi fırlattı. Ben bilyeyi tutayım derken aksine elimle aynaya savurdum. Tabii, boydan boya ayna kırıldı!.

Gittim, kazayı anneme söyledim. Benimle yukarıya geldi, kırık aynayı görünce ağlamaya başladı. Şaşırıp kalmıştım. Annemi ağlattığım için üzüntümden neredeyse ölecektim.

Ağlaması, kızgınlığa dönüştü. Bağırıp çağırdı. Bana söz dinletemediği için babama şikâyet edeceğini, dayak attıracağını söyledi. Son çare olarak buna baş vuracaktı.

Babamın bana temiz bir dayak çekmesi yepyeni bir olaydı. Çok küçükken bir cetvelle omzuma hafifçe vurması dışında, hiç dayağını yememiştim.

Akşam, babam eve dönünce annem onu alıp kırık aynanın önüne getirdi. Kızgın bir tavırla son marifetimi gösterdi. Babam, bitkin bir halde iskemleye çöküp ellerini yüzüne kapadı. Büyük bir çöküntü içindeydi. Öyle utanıyordum ki, keşke yerin dibine geçseydim. Annem, artık benimle başa çıkamadığını, adamakıllı bir dayağı hak ettiğimi anlattı. Yoksa, evde ne var ne yok hepsini kırıp dökecek, aileyi felâkete sürükleyecektim.

Babam yorgunluğunu öne sürerek, dayak faslına akşam yemeğinden sonra başlayacağını söyledi. Yemek neşesiz geçti. Üzgünlüğümün derecesini anlatmam. Sofradaki herkes de üzgündü. Küçük Florence'ın bile yüzünden düşen bin parça oluyordu. Ben kara bahtıma ağlamayayım da kimler ağlasındı!

Yemekten sonra babam gazetesini okumaya başladı. Dayak işine sonra geçecekti. Geçmişini düşünüyordum; annemin seyrek olarak vurduğu ufak tefek tokatlar dışında, yiyeceğim bu ilk büyük dayak nasıl olacaktı acaba?

Babamın gazetesini okuyup bitirmesini sabırla bekledim. Oturduğum koltukta biraz tedirgindim ama korktuğum filan yoktu. Yalnızca annemin değerli aynasını kırıp gecenin tadını kaçırdığım için üzüliyordum.

Babam okumasını bitirip ayağa kalktı.

«Hadi bakalım Percy! Gel! Şu işi halledelim.»

Birlikte arka bahçeye çıktık. Orada dayak işine uygun bir değnek aramaya başladık. Babam çakısını

açmış, en uygun olanını kesmeye hazırdı. Bu arada bana değneğin nasıl olması gerektiğini de anlatıyordu. Fazla kısası, esnek olmazdı. Fazla uzununu da çok esnek olduğundan işe yaramazdı: İncesi, etkisiz olurdu, kalınıysa yara bere yapabilirdi..

Epeyce bir süre aradık ama uygununu bir türlü bulamıyorduk. Sanki dayağı yiyecek ben değilmişim gibi, birçok dalları babama göstererek nasıl olduklarını soruyordum. O da gösterdiklerimin hepsini tek tek inceleyip fikrimi soruyordu.

Sonunda birkaç tane kesip hepsini ayrı ayrı denemenin doğru olacağını söyledi. Beş tane değnek kesip yonttu. Sanki bilgisel bir deney yapıyorduk. Ben de farkına varmadan ilkel teknolojik bilgilerimi alıyordum. Değnekleri tertemiz hazırladıktan sonra dayak olayını gerçekleştirmek üzere babamın çalışma odasına çıktık.

Ceketini çıkarıp kravatını çözdü, kollarını sıvadı. İşte o anda biraz bozuldum. Çünkü hazırlığın gösterdiğine göre, dayak, çok şiddetli olacaktı.

Babam değneklerden beşini de yatağın üzerine sıraladı. Sonra hepsini birer birer alarak şilteye vurmaya başladı. Pat! Pat! Pat!.. Patırdılar bütün evi dolaşıyordu. Babam ter içinde kalmıştı.

İnce uzun değnek kırılınca bunu önceden tahmin ettiğini söyledi. Çünkü çok uzun ve inceydi. Kalın değneği aldı. Doğrusu, o iyi patpatlıyordu. Beni sakat bile bırakabilirdi. Annemin sonradan anlattığına göre, değnek sesleri müthiş sinirlerini bozmuş. Fakat benim bağırışlarımı duymadığı için de şaşır kalıyormuş.

Şilte dövme faslı uzun süre devam ettikten sonra babam durdu; yatağın kenarına oturdu.

«Olmuyor!» dedi. «Bunların hiç biri beş para etmez. Değnek dediğin; hem hafif, hem de çok esnek olmalı. Öylesini nereden bulacağız acaba?»

Ben o anın havasına kapılmış, evde kalın bir baston olduğunu hatırlattım. Babam:

«O baston, çok ağır!» dedi. «İnsanın belkemiğini kırar, hatta öldürebilir de..»

Süpürge sopasını teklif ettim. Onu da gereğinden sert buldu, tehlikeli olduğunu söyledi. Derken babamın ince bastonu aklıma geldi. Gayet hafif bir şeydi. Bu defa onu teklif ettim.

«Hay aklınla bin yaşayaşın! Tamam, olur. Koş çabuk getir!»

Odadan fırladığım gibi bir koşuda bastonların durduğu dolaba vardım. Annem o ara beni görüp ne yaptığımı sordu.

«İşte yarar bir değnek arıyoruz. Buradan en ince bastonu alıp onu deneyeceğiz.»

Annem çok şaşırmıştı. Tabii, dayak yiyeceği bastonu bu kadar coşkunlukla arayan bir çocuğu kim hayatında görmüştür ki?.

Babam, ince bastonu elimden alıp şilte üzerine veryansın etti. Duyulan korkunç pat pat sesleri her halde annemi çileden çıkarıyordu.

Durdu. Bu bastonun en uygunu olduğunu söyledi. Sonra bana uzattı. Bir kere de benim denememi istiyordu. Hemen yapıştım bastona. Kıvrık sapından ötürü pek de iyi tutamıyordum. Buna rağmen olanca gücümle vurmaya başladım. Vurdum!. Vurdum!.

Babam, annemin duymasını garantilemek için daha fazla vurmamı söylüyordu. Yine vurdum.. Babam bir türlü tatmin olmuyor, daha güçlü darbeler istiyordu. Ben de habire giriyordum. Ama o hiç memnun değildi.

Sonunda iyice yorulup bastonu bıraktım. Babam bana döndü:

«Percy,» dedi. «Dayaktan vazgeçeceğiz, galiba. Bu baston biraz yumuşak. Tam aradığımız gibisini bulmak da çok güç. En iyisi, sen anneni üzmekten kaçınmalısın. Artık dikkatli ve uslu bir çocuk olmalısın. Kabul mü, Percy?»

Bunları o kadar tatlı söylüyordu ki etkilenmek imkânsızdı. Derhal üstüme bir ciddîlik, bir olgunluk geldi.

«Peki, babacığım!» dedim.

Birlikte aşağıya indik. Dayak faslından vazgeçtiğimizi anneme dosdoğru anlattık.

O günden sonra bir daha verdiğim sözden caymadım. Bu çabamla her zaman övünüyorum.

FLORENCE YENGEÇ AVINDA

BİR GÜN Coney Island'a yengeç avlamaya gideceğimiz sırada babamın aklına kız kardeşim Florence'ı da götürmek geldi. Bunu neden düşündü, bilmiyorum. Yengeç avlamak en büyük zevkiydi babamın.. Çoğu zaman beni de birlikte götürürdü. Tuttuğumuz yengeçleri eve getirir, kendimiz yerdik. Annem, yengeç yemekten pek hoşlanmazdı. Gaz koktuğunu söylerdi. Ben de annemle aynı kanıdayım. Ama babama çaktırmaz, onun karşılıklı yemek yemek zevkini bozmak istemezdim.

Yengeç avına gittiğimizde Coney Island ile kara arasındaki nehirde bir sandal kiralar ve demir atacak bir yer buluncaya kadar salla kürek giderdik. Durakladığımız noktada da oltalarımıza yemleri taktık, sandalın kenarından denize sarkıtıverirdik. On dakika sonra oltaları yavaş yavaş yukarıya çekerdik. Suyun üstüne yaklaşırken beş - altı adet yengecin yeme yapışarak yemeye çabaladıklarını görürdük. Babam yengeçleri bir kepçeyle alıp sandalın içine bo-

şaltırdı. İşte o zaman bu küçük yaratıklar bozuk çalmaya başlarlardı. Sandalın içinde bastıbacak gibi dolaşarak önlerine çıkan her şeyi büyük bir kinle kıskaçlarlardı. Hayatımda yengeçler kadar kızgın hayvanlar görmedim.

İşte bu yüzden Florence'ın yengeç avına götürülmesi bence akıl işi değildi. Kız kardeşimin huyunu iyi bildiğim için, en küçük bir nedenle yaygarayı basacağını tahmin ediyordum. Ama babam tutturdu da tutturdu. İlle, o da gelecek... Gel de işin içinden çık!

Florence, o zamanlar dört yaşında falandı. Babamın elinden tutup tramvay durağından sandal iskelesine gidinceye kadar bıcır bıcır konuştu. Habire yengeçlerden korkmayacağını söyleyip duruyordu. Babam da ona yengeçleri övüyor, bu sevimli hayvanların küçük kızlara hiç bir kötülük yapmayacaklarını öne sürüyordu.

Tabii, Florence, bir sürü yengecin sandal içinde yanpiri yanpiri dolaşarak oraya buraya saldırışlarının yaratacağı korkunç görüntüyü önceden tasarlamıyordu. Bacaklarını onlardan kaçırmak için kim bilir, ne sıkıntılar çekecekti. Kardeşi iyi tanırdım. Ama sustum, babamın işine karışmadım.

Daha sandala vardığımız anda Florence'a bir ürküntü geldi. Babam onu bindirebilmek için epey ter döktü. Sandal kıyıdan açılırken Florence'ın yüzünde kaygı belirtileri başlamıştı. Sanırım, bu ilk binişiydi sandala.

İleride bir yerde demir atıp oltaları denize salladığımız sırada Florence biraz sakinleşmişti. Ama, bakalım, bir yığın yengeci görünce ne yapacaktı?

Bir süre sonra babam oltayı çekmemi istedi.

Kendisi de kepçeyi eline alıp hazır durumda bekledi. Florençe, merak ve heyecan içindeydi. Kaçırmayayım diye oltayı çok yavaş çektim. Babam kepçeyi daldırıp yengeçleri sandalın içine boşalttı.

Tabii, bizim kızgın yengeçler o saat savaş düzenine geçtiler. Havaya kaldırdıkları kıskaçları açılmıştı. Ben hemen ayaklarımı topladım. Bazıları babamın ayaklarına saldırıp pabuçlarını kıskaçladılar. Babam ayağını silkerek onları ileriye fırlattı. Bu arada birkaç tanesi de Florence'ın üstüne yürüdü. Florence korkuyla bacaklarını çekip açtı ağzını, yumdu gözünü. Kopardığı yaygara kıyından duyulmuş, millet işini gücünü bırakarak gözlerini bize dikmişti. Yakınlarımızdaki bazı sandallardan da kuşkuyla seyrediliyorduk. Babam da şaşırmış, Florence'ı yatıştırmaya çalışıyordu. Ama ne mümkün!. Baktı, olacak gibi değil, kucağına aldı kızını.. Ben olsam, bir güzel döverdim.

Uzun uzun teselli etti. Tatlı tatlı dil döktü, güler yüz gösterdi, güçlkle yatıştırdı. Florence sandalın kığında, babamın yanında, ayakları yukarıda oturmaya razı oldu. Bu durum, tehlikesizdi. Babam oltanın sopasıyla yengeçlerden birini dürtükleyip kızdırdı. Kerata derhal saldırıya geçti. Böylece babam Florence'ı bağırtmadan ona yengeçlerin marifetlerini göstermişti.

Doğrusu, babamın sabrına hayran oldum. Florence gibi sulu gözlü bir kızı cezalandırmak varken, o tersine eğleniyordu.

Biraz sonra ikinci oltayı çektik. Florence bu defa da korkuyla fakat hiç sesini çıkarmadan olanı biteni seyretti.

Yemeye yetecek kadar yengeç avladıktan sonra hepsini sepete doldurup eve döndük. Tramvayda babam, Florence'a neden o kadar bağırıldığını sordu. Aldığı karşılık şöyleydi:

«Yengeçleri sevmedim! Çok kavgacı şeyler.. Hele bir tanesi kendi kendisiyle bile kavga ediyordu.»

Florence'ın bu gerçekçi izlenimi, uzun yıllar aklımızdan çıkmadı. Yengeçlerin karakter yapısını bundan daha iyi tanımlayacak bir cümle bulunabilir miydi, dersiniz?

FLORENCE'IN ÖĞRENCİLİĞİ

KIZ KARDEŞİM Florence'in okula başlamasıyla aritmetik dersinden tökezlemesi bir oldu. Akıllı bir türlü ermiyordu aritmetiğe.. Ama bence bunun asıl nedeni çocuk ruhundan pek anlamayan öğretmeni-ydi.

Çocuğun aksadığını görünce anneyi okula çağır-dılar. Öğretmen, Florence'in biraz kalın kafalı olduğunu, aritmetiği kavramakta zorluk çektiğini söyledi. Hiç bir anne çocuğunun kalın kafalı olduğuna inanmaz. Annem gözleri kızarmış halde, Florence'ı alıp eve getirdi. Kafasızlığın kızında olmadığını ispat etmek için yanıp tutuşuyordu.

Akşam kocası dönünce meseleyi ona açtı. Babam bir köpürdü, bir köpürdü görülecek şey:

«Benim çocuğum aptal, ha!..»

Hemen okula koşup ortalığı kırıp geçirmek istedi. Annem onu yatıştırarak bütün derdin aritmetik dersinden doğduğunu söyledi. Babam kısa bir süre önce bana bazı zor problemlerin çözümünde yar-

dım etmiş, büyük rakamlı bölme ve çarpmalarla uğraşmanın zevkini vermişti. Şimdi de Florence ile meşgul olacaktı.

Yemekten sonra Florence'ı yanına aldı. Bulmacalarla problemler üzerine konuşmaya başladı. İlginç bir ders olduğu için ben de yanlarında kaldım. Babam:

«Florence» diyordu. «Aritmetik, tam senin hoşlanacağın bir ders.. Açık görüşlü bir çocuksun, mutlaka becereceksin. Aritmetik, çok tatlı bir oyundur. İyi oynanırsa zevkine doyum olmaz. Okulda aritmetik derslerine başladınız mı?»

Bu soru hiç hoşuna gitmedi Florence'ın.

«İyi oynanmamış bir aritmetikten elbette hoşlanılmaz. Durun, size göstereyim. Biz çocukken Maine'de oynardık. Oğlum, git bana mutfaktan bir avuç fasulye getir, bakayım!»

Bir koşuda fasulyeleri getirdim.

«Şimdi Percy ile oynayacağız. Sen bir defa seyret bizi. Sonra da ikimiz oynarız. Senin öbür çocuklardan daha iyi oynayacağına güvenim var. Çünkü sen akranlarının hepsinden zekisin.»

Babam bir kâğıdın üstüne yukarıdan aşağıya sıra ile on tane fasulye dizdi. Sonra bana fasulyeleri saydırıp tutarını bir kenara yazmamı söyledi. İstedigi gibi on rakamını yazdım ve altına da bir çizgi çektim.

«Evet, buraya kadar kolay!. Şimdi biraz güçleştirelim.»

Kâğıdın üzerine yine yukarıdan aşağıya beş sıra ikişer fasulye dizdi.

«Bir çizgi çek ve fasulyeleri say.»

Fasulyeleri teker teker saymaya başladım. Babam hemen karşı çıktı.

«Yoo, kolay yola sapma! Sıraları toplayacaksın. İki, iki daha dört; iki daha altı, iki daha sekiz.. Böylece devam edeceksin.»

Derhal dediği gibi saymaya başladım.

«İki, iki daha dört; iki daha altı, iki daha sekiz; iki daha on.»

Bir çizgi çekip altına **on** yazdım. Tahmin ettiğim gibi oyun gittikçe ilginçleniyordu. Babam bana bir aferin çekip anneme seslendi:

«Jane! Çocuklarımız, maşallah çok zeki! Öyle bir toplama yapıyorlar ki, görsen şaşarsın.»

Son üç grup üçer fasulye, altlarına da tek fasulye koydu. «Şimdi bunları say» dedi.

Bir çizgi çekip toplamaya başladım.

«Üç, üç daha altı; üç daha dokuz, bir daha on!»

Altına **on** yazdım. Bu defa Florence da benimle birlikte hesaplamaya başladı. Anladığıma göre, hesap olayını o da benim gibi bambaşka gözlerle görmeye başlamıştı.

Babam kız kardeşime dönüp:

«Şu Percy'yi bir şaşırtalım mı Florence?» dedi.

Florence, bu tekliften çok hoşlanmıştı. Babam bu defa iki grup olarak dörder fasulye, altlarına da iki fasulye dizdi.

«Hadi bakalım, bunu da yap, görelim!»

«Dört, dört daha sekiz; iki daha on!»

«Tamam! Aferin!. Şimdi, dur hele..»

Kâğıdın üzerine alt alta beşer fasulyelik iki grup dizdi. Daha sıralar tamamlanmadan:

«Beş, beş daha on!» dedim.

Oyunun bittiğini sanırken bu kez altı ve dört fasulyelik iki grup koydu.

«Altı, dört daha on!» dedim.

Florence araya girerek:

«Sıra bende, ben de oynayacağım.» dedi.

Oyun düzeninden beklenen de buydu zaten. Ama babam özellikle ağırdan aldı, onu hemen katmak istemedi.

«Dur bakalım kızım, önce Percy ile oyunumuzu bitirelim.»

Bu arada gizlice bir fasulye daha almış olacak ki kâğıda bir yedi, bir de dört fasulyelik iki grup koydu. Ben bu el çabukluğunu görmemiştim. Fasulyeler daha dizilirken saymaya başladım:

«Yedi.. üç daha..»

Florence telâş ve heyecanla söze karıştı:

«Hayır, hayır!. Burada dört fasulye var. Hepsi on bir eder!»

Benden daha iyi bilmenin gurur ve sevinciyle babama döndü:

«Doğru değil mi, baba? On bir tane, değil mi?»

Babam bana göz kırparak yapmacık bir şaşkınlıkla sordu:

«On bir tane mi? Hani, hepsi on taneydi?»

«On bir tane babacığım! Bak, burada yedi tane var, şurada da dört tane.»

«Bizim sadece on tek fasulyemiz vardı Florence. Şimdi nasıl on bir oluyor?»

Florence, itiraz kabul etmeyecek kadar kendine güveniyordu. Israr etti.

«Babacığım, şu sırada yedi tane fasulye olduğunu görmüyor musun?»

«Evet, görüyorum Florence.»

«Peki, burada da dört fasulye yok mu?»

«Evet Florence, var!»

«Hepsi birlikte kaç fasulye eder, say bakalım!»

Babam hepsini teker teker sayıp on bir rakamına ulaştı. Fakat yüzündeki çizgilerde iyi anlayamamış gibi belirtiler vardı.

Florence sabırsızca sordu:

«Anlayamadın mı, baba?»

Babam duraksayarak konuştu.

«Yedi.. dört daha...»

«On bir eder. Anlamıyor musun babacığım?»

Şimdi aritmetik dersini o veriyordu.

«Galiba haklısın Florence! Peki, oyunumuza devam edelim.»

Florence yüzünü buruşturarak bana baktı. Belki ki babamın kavrayış yeteneğini az bulmuştu.

Babam bir sıraya sekiz, ötekine iki fasulye dizdi. Biz;

«Sekiz iki daha on!» diye bağırdık.

İki fasulyenin yanına bir tane daha koydu:

«Sekiz, üç daha on bir!»

Çarçabuk iki fasulye daha ekledi. Florence ile hesap yarışına katıldığımız için bir ağızdan bağırdık:

«Sekiz, beş daha on üç!»

Böylece babam Florence'a toplamayı öğretmiş oldu. Sonra sezdirmeden çıkartmaya geçti.

Yepyeni buluşlar ortaya atıyor, ilgimizi eksiltmiyordu. Aritmetik oyununu bütün gece oynadık. Flo-

rence'ı yatırmak için annem araya girmeseydi, belki de sabaha kadar bıkmadan oynayacaktık.

Ertesi sabah, annem, Florence'ı alıp okula götürdü. O gün sonucun ne olduğunu pek kesin hatırlamıyorum ama, galiba sınıfta bir sınav yapmışlar ve kızın kafasız olmadığını anlamışlardı. Florence'ın o günkü parlak başlangıcı bir daha eksilmedi. Yüksek öğrenimi bitirinceye kadar hemen hemen her yıl sınıf birincisi olarak ıftihar listesine geçti.

Ondaki bu olumlu değışikliğin nedenini kimse açıklayamıyordu. Ama ben bunun kız kardeşimin zekâsını işletip tutukluğunu gideren babamın hesap oyunları olduğuna inanıyordum. Bal gibi de böyleydi.

ŞEKERLİ 1 NİSAN BALIĞI

NİSAN 1 yutturmacası gününde öğrenci arkadaşlarımızdan biri okula çikolatalı şekerler getirmişti. Doğrusu, her görenin ağzı sulanıyordu. Will, ilk teneffüste çikolatalı şekerleri bol keseden dağıtmaya başladı. Okulda bir çocuğun bir yığın şeker edinmesi ender olaylardandı. Balsa bile en ucuz cinsinden olurdu. Üstelik şekerlerini yerken kimseye de göstermezdi. Ya da yanına çok yakın bir iki arkadaşını alarak gizli bir köşede yerlerdi.

Ama sözünü ettiğim Will, gizliliğe filan aldırmadan elindeki dolu kesekâğıdını herkese tutuyordu. Tabii, bir anda çevresine doluştu çocuklar. O yüksek bir yere çıkarak arkasını parmaklığa dayadı. Artık her çocuğun kendisine yaklaşmasına izin vermiyordu. Kime şeker ikram edecekse onları dikkatle seçmeye başladı.

Bu nefis şekerlerden bir tane kaparım umuduyla ben de aralarına sokuldum. Bir kaynaşmadır gidiyordu. O sırada ağız şapırdatanlardan biri, birdenbi-

re tepinmeye başladı. Ağzındaki şekeri nefretle yere tükürüyordu. Öteki çocuklar ne olup bittiğini anlamadan şaşkın şaşkın bakarlarken, bu sefer başka bir çocuk haykırmaya başlamaz mı? Bir yandan da ağzındaki şekeri tükürüyor, en yakın musluğa varmak için çevresindekileri dirsekiyordu.

Kim şeker yemişse, hepsi aynı duruma düştü. Bu olaylar okul bahçesinde bir kahkaha fırtınasının patlamasına yol açmıştı. Ağızdan ağıza dolaşanlardan öğrendim, şekerler bulaşık sabunundan yapılmış ve üzerlerine birer tabaka çikolata kaplanmıştı.

Bu antika şekerleri getiren Will derhal günün kahramanı oluverdi. Çünkü o birçoğumuza Nisan Balığı'nı yutturmuştu. Will'in pratik zekâsına ben de hayran olmuşum. Teneffüs boyunca hep onu izledim. O benim için kıskanılacak biricik insandı. Böyle uyduruk şekerler sağlayıp herkesin iştahını kabartması bile başlı başına buluştu. Bir kesekâğıdı şekerle o kadar çocuğu başına toplayıp hepsini kendisine yalvartması, olur başarı değildi. Benim gibilerin böyle bir oyun düzenlemeleri için yüz fırın ekmek yemeleri gerekirdi. Üstelik bu büyük bir cesaret işiydi de..

Bu olay sınıfta bütün gün aklıma takıldı. Bir hayli düşündükten sonra sonunda kendime kurban olarak babamı seçtim. Keşke böyle bir sabunlu şekeri ben de ona götürüp ikram edebilsem... Bana sık sık şaka yapardı. Bir defa da ben ona yapabilseydim...

Evet, derhal şu şekerlerden birini ele geçirip babama götürmeliydim.

Sınıflarda bir kâğıt yazıp elden ele dolaştırmak

oldum olası yasaktır. Fakat ben tek sabunlu şeker edinmek uğruna bu tehlikeyi göze aldım. Bir kâğıda «Benim için lütfen bir şeker sakla. Çok önemlidir.» diye yazdım. Kâğıdı katlayıp Will'e uzaktan göz kırptım. Kâğıt elden ele sıraların altından dolaşarak ona ulaştı. Will okuduktan sonra bana başıyla «kabul» anlamında bir işaret yaptı. Giriştiğim tehlikeli işin ilk aşamasını kazanmıştım.

Teneffüste Will'e koştum. Babama bir sabunlu şeker yedirmek için ne kadar sabırsızlandığımı anlattım.

«Babana mı?» diye şaşkınlıkla sordu.

«Evet, babama! O beni çok aldattı, bir de ben onu aldatacağım.»

«Percy, ben olsaydım böyle bir şey yapmazdım. Ama mademki istiyorsun, vereyim!»

Şimdi de o benim cesaretimi değerlendiriyordu. Kesekâğıdını açıp düzgün bir şeker seçti, bana uzattı. Ne cömert çocukmuş.

Bu değerli şekeri cebimde dikkatle koruyarak, okul bitiminden sonra hemen eve yollandım. Evde kimsenin göremeyeceği bir yere saklayıp akşam olmasını beklemeye başladım. Bütün aile yemek yedikten sonra bir punduna getirip babama ikram edecektim.

Yemek sırasında heyecandan iştahım kesilmişti. Sofradan kalktıktan sonra da pek rahat değildim. Babam gazetesini alıp koltuğuna henüz oturmuştu, yanına giderek çikolatalı şekeri uzattım. Gülümsüyor, yüzüme sevimli bir görünüş vermeye çalışıyordum.

«Babacığım, çikolatalı şeker yer misin?»

Babam dikkatle yüzüme baktı. Sonra da elimdeki şekere bir göz attı. Aklını yıldırım hızıyla işlettiğine kalıbımı basarım. Kısa bir sessizlik oldu. Her halde yüz ifademden kuşkulandı, ama bunu belirtmeyecek kadar da kurnazdı.

«Yemez olur muyum oğlum, teşekkür ederim!»

Şekeri elimden alıp ağzına attı. - Ya da bana öyle geldi. - Emerek ağzında dolaştırmaya başladı.

Yanından biraz uzaklaşıp bir iskemleye oturdum. Heyecan ve sabırsızlıkla bekliyordum. Şimdi çikolata kaplaması eriyince sabun ağzına gelecek, o yüzünü eksitirken ben en tatlı kahkahamı koyverecektim. Ağzını çalkalamak için telâşla musluğa koştuğunu düşündükçe gülmemi zor tutuyor, avurtlarımı ısıırıyordum.

Hayret!. Bir dakikadan fazla bir süre geçtiği halde babamdan bir tepki gelmedi. Sabırsızlanmaya başladım. Çikolatanın şimdiye kadar çoktan erimiş olması gerekirdi. Ama babam oralı değildi.

Bakışlarımı ona çevirdim. Ağız hareketleri durmuştu. Şekeri yutmuş muydu acaba? Kendisini gözlediğimi sezerek başını gazeteden kaldırdı, yüzüme soru sorar gibi baktı. Ben de konuşmak zorunda kaldım.

«Babacığım, şekeri beğendin mi?»

«Evet oğlum, çok nefisti. Bir tane daha var mı?»

«Hayır, yalnız bir tek vardı.»

Şaşkınlıktan küçük dilimi yutacaktım. Başımı eğip iskemleye döndüm. İşin içinden çıkamıyordum. Sakın verdiğim şeker, sahici olmasın? Anlaşılmaz bir şeydi.

Bugüne kadar da anlayamadım. Acaba şeker sahici miydi? Yoksa şekeri ağzına atmadı da diliyle şişkinlik yaparak benim gözümü mü boyadı? Belki de şekerle birlikte sabunu da yedi.

Bunu sormaya elbette cesaret edemedim. Babamın sırlarından biri olarak ömrüm boyunca çözülmeden öylece kaldı, gitti.

BİR GENERAL

SEKİZ YA DA DOKUZ yaşındaydım. Babamla birlikte New York'un Beşinci Cadde Otelı önünde bir töreni izlemek için duruyorduk. Tören iç savaş komutanlarından General Ulysses G. Grant için yapıyordu. Cadde, insanlarla dolup taşmıştı. Otel kapısı yanında bir boşluk bulmuş, töreni oradan seyrediyorduk. Yanımızda iri yapılı, ak saçlı, kırmızı yüzlü kibar bir adam duruyordu. Tören alayı geçerken adamcağız babama dönüp tutuk tutuk konuştu:

«Büyük adam şu Gennal Grann!»

Babam ilkten pek bir şey anlamadı. Adam sinirli ve tuhaf bir tipti. Ama insanın gözü içine öyle bakıyordu ki, babam konuşmak zorunda kaldı:

«Kimden söz ettiğinizi anlayamadım!»

Adam aynı tutuklukla konuştu:

«Gennal Grann!..»

«Gennal Grann.. mı?»

Öteki kızgın kızgın:

«Galiba Gennal Grann adını hiç işitmediniz?» dedi.

«İşittim ama, nerede? Gazetede filan gördüm her halde.»

«Yani, Gennal Grann'ın kim olduğunu bilmiyor musunuz?»

«Affedersiniz, bende pek kafa yoktur. Unutmuşum! Ne yapmıştı bu adam?»

«Gennal Grann ne mi yapmıştı?»

«Ha evet, hatırladım. Şair, değil mi? Güzel şiirler yazmıştı.»

Kızgın adam babamı bir tersledi. Yüzü bir kat daha kızarmıştı.

«Sussss! Şiir yazardı, ha! Gennal Grann büyük bir askerdir be adam! Kahraman, şerefli bir askerdir! Büyük bir kahramandır!»

Babam bilmezlikle sordu:

«Demek, bir asker?.. Ne gibi kahramanlıklar yaptı, acaba?»

«Gennal Grann mı?» diye bağırdı öteki.

«Evet, neler yaptığını bilmek isterdim!»

«Sen Gennal Grann hakkında hiç bir şey bilmiyor musun?»

«Bilmiyorum. Siz biliyor musunuz?»

«Abraham Lincoln'ü de bilmiyor musun?»

«Bu adı işitmişliğim var.»

«Ya George Washington'u?»

«Hayır, bilmiyorum!»

«Hay Allah kahretsin seni! George Washington'un adını işitmemiş. Sen hangi ülkede yaşıyorsun, efendi?. Peki, Jül Sezar adını duydu mu?»

«Evet, bir tiyatro oyuncusu, değil mi?»

O sırada yanımızdan bir polis memuru geçiyordu. Kızgın adam, polise seslendi:

«Bay Polis; bu adam ne Sezar'ın, ne Washington'un, ne Lincoln'ün, ne de Gennal Grann'ın kim olduklarını bilmiyor.. Tam kodese tıklılacak bir herif!»

Polis olgun bir kişiydi. Babama gülümseyerek baktı. Babam da ona göz kırptı. Polis, ötekine dönüp bu meseleyi inceleyeceğini söyledi. Fakat kendisine kalabalıktan sıkıntı basabileceğini, otelin salonuna girip biraz dinlenmesini öğütledi. Polisle birlikte otelle girdiler. Adam kanepeye otururken hâlâ başını sallayarak kendi kendine söyleniyor, sağa sola sövgüler yağıdırıyordu.

KIRMIZI ELBİSELİ ADAM

BİR GEZİNTİ dönüşü, babamın canı bira içmek istedi. Yolumuzun üstündeki bir bara girdik. Renk renk dekorlarla süslü bu yere ara sıra uğrardık. Duvarda çok sevdiğim bir tablo asılıydı. Elinde bol köpüklü kocaman bira bardağı bulunan sakallı bir adamın resmiydi bu. Hele kırmızı elbisesine bayılıyordum. Babama bu adamın kim olduğunu sormuş, «Birayı icat eden adamdır,» karşılığını almıştım.

Bunu, bir bilgi olarak hemen aklımın bir köşesine yazmıştım. Bir süre sonra New York Metropolitan Müzesini geziyorduk. Yanımızda annemle birkaç aile dostumuz da vardı. Tam dinsel konulu tabloların önüne geldiğimizde, kırmızı bir palto giymiş sakallı bir adamın resmi dikkatimi çekti. Annemi dürterek dedim ki:

«Anne.. Ben bu adamın kim olduğunu biliyorum!»

Oğlunun sanat tarihinden anladığını sanan annem sevindi. Gülümseyerek sordu:

«Kimmiş oğlum, bize de söyle!»

Ben bütün salonu çınlatan incecik sesimle haykırdım:

«Birayı icat eden adam!»

Annem bir kızsın!. Elimden tuttuğu gibi beni salondan dışarı çıkardı.

Babam bizi izlerken gülmekten gözlerinden sel gibi yaşlar akıyordu.

BABAMIN DALGINLIĞI ÜNLÜDÜR

BABAM müthiş dalgın bir adamdı. Şemsiyesini, paketlerini, şapkasını, kitaplarını unutur, kaybederdi. Tedavisi imkânsız bir hastalıktı bu.. Çok üzülüyor, umutsuzluğa düşüyordu. Ben küçücük bir çocuk olduğum halde bazen büyükmüşüm gibi davranır, benimle dertleşirdi.

Bir defasında yine bana açılmak isteğini duymuştu. Arka balkondaydık. Babam başını elleri arasına almış çok üzgün bir tavırla oturuyordu. İçinden ağlamak geldiğini söylemeye başladı. Onu hiç bu halde görmemiştim. Teselli etmek için ne yapsam diye düşünüyordum.

«Niçin ağlamak istiyorsun babacığım?»

«Ah yavrum, hiç kimse beni sevmiyor, bana yardım etmiyor.. Bir şey kaybettiğim zaman herkes suçlu bende buluyor.»

Zavallı babam. Nasıl etsem de onu biraz neşelendirsem? Yoksa ikimiz birden ağlamaya başlayacağız.

«Babacığım, hepimiz seni seviyoruz. Annem, ben, Florence, hepimiz.. Addie de büyüyünce mutlaka sevecektir.»

«Ama ben şurada burada eşyalarımı unutmaya devam edersem, sevginizi de kaybedeceğim. Daha dün eldivenlerim kaybolmuştu, bugün de bir deste resim gitti.»

«Eşyalarımı neden hep elinde tutmuyorsun baba? Ben hiç bir şeyi elimden bırakmam. Eve gelinceye kadar sımsıkı tuttuğum için kaybolmazlar.»

«Unutuyorum oğlum. Elimde olmayan bir şey..»

«Dikkatini bir tek nokta üstünde tutabilirsen bu iş düzelir.»

«Ne gibi oğlum?»

«Sözgelişi, taşıdığın eşyaların üstlerine adın yazılı kâğıtlar yapıştırırsın.. O eşyanı bir yerde unuttuğun zaman, bulan kimse sahibine geri gönderebilir.»

«Çok güzel bir fikir bu Percy! Adım ve adresim yazılı kâğıtlar bastırayım. Her elime aldığım eşyanın üstüne onlardan bir tane yapıştırayım. Harika!. Kaybolduğu zaman beni derhal bulurlar!»

Babam çok sevinmişti. Hemen kâğıtları bastırdı. Kırmızı çerçeveli küçük etiketlerdi bunlar. Üstlerinde şöyle yazılıydı:

BU EŞYAYI KAYBEDEN AHMAĞIN ADI
HIRAM STEVENS MAXİM'dir.

Adresi: UNION SOKAK, 325, BROOKLYN

«BULAN NAMUSLU ADAM SAHİBİNE
GETİRİRSE MÜKÂFATLANDIRILACAKTIR»

Kısa bir süre sonra etiketler o kadar çok kullanılmaya başlandı ki, taşınabilir eşyalarımızın hepsinin üstü bunlarla donandı. Sonra bir gün annemin sabrı tükendi, etiket yapıştırılmasını kesin olarak yasakladı.

DİŞ AĞRISI

BİZ DAHA Union sokakta oturduğumuz sıralarda babamın kardeşlerinden biri evimize konuk gelmişti. Hudson Amcaydı gelen. Babamla Amcam, birbirlerini tamamlayan kişilik yapısına sahiptiler. Birinin aklına bir şey yarım gelse, öteki şıp, diye ikinci yarısını buluyordu. İşin kötüsü, geldiği gün diş ağrısı tuttu. Amcayı.. Annem karanfil yağı ve sıcak pansumanla tedaviye girişti. Bugünkü gibi diş hekimi bolluğu yoktu o günlerde. İnsanların dişleri mi sağladı, yoksa bu konuya fazla önem mi verilmezdi, bilmiyorum. Tabii, Hudson Amca da dişçiye gitmeyi düşünmedi hiç..

Babamla birlikte her gün şehire inerlerdi. Bizde konuk kaldığı on beş günlük süre içinde hep diş ağrısı çekti. Annem ona her gece bir ilâç bulup hazırlardı. Babamın dişle ilgilendiği falan yoktu. Böyle küçük şeylerle uğraşmaktan hoşlanmazdı.

Günler hay huy içinde gelip geçiyordu. Ama geceler, Hudson Amca için tam bir ıstırap kaynağıydı.

Anneciğim onun ağrılarını hafifletmeye çalışıyor, oraya buraya koşuşup duruyordu.

Bir gece diş ağrıları çok şiddetlenmişti. Yanağına ıslak bir bez yapıştırmış Hudson Amca, evin içinde çılgın beygirler gibi ora senin, bura benim koşuyordu.

Sanırım, bir saat kadar böyle geçti. Babam, zihnini kurcalayan diş ağrısı hikâyesinden uzak durmak için elinden geleni yapıyordu. Sonunda dayanamayıp patladı. O sırada annem mutfakta bir şey ısıtıyordu. Ben de yanlarından epey uzaktaydım. Babam kızmış, haykırdı:

«Bıktım senin şu diş ağrılarından! Çıldıracağım birader!»

«Çok ağrıyor Hiram; neredeyse beynim parçalanacak.»

«Ben sana en kestirme ilâcı söyleyeyim mi? Dişim ağrıdığı zaman hiç durmam. Hemen sokağa fırlayıp bir dişçi ararım. Dişçi bulamazsam, bir baytar ya da nalbanta giderim, ama mutlaka o dişi çektiririm. Varsın kendi pis ağrısıyla baş başa kalsın!»

Sonunda Hudson Amca, babamın öğütüne uymak zorunda kaldı.

KIZILDERİLİLER GELİYOR!

YEDİ ya da sekiz yaşlarındaydım. Annem bir arkadaşıyla birlikte tiyatroya giderken beni de yanına aldı. 23. sokaktaki «Booth's Theatre» ın matinesine gitmiştik. Tiyatronun iç dekorasyonu bugün bile aklımda. Sahneye yakın üç koltuğa oturmuştuk. Ben sıra başında oturuyordum. Yanımda annem, onun yanında da arkadaşı Bayan Drake oturuyordu. Hayatımda ilk defa tiyatro göreceğim için heyecanlıydım.

Perde açıldı.. Ve sahnedeki olaylar gerçekmiş gibi etkilemeye başladı beni.. Oyunun birçok bölümleri Kızılderililer arasında geçiyordu. Bir bölümde sahnedeki beyaz kadın ve erkekler, Kızılderililerin saldırısına uğramışlardı. Bu dehşetli sahne karşısında donup kalmıştım. Masallarda dinleyip düşlerimde büyüttüğüm şeyler şimdi korkunç bir gerçek olarak karşımdaydı. Birkaç metre ötemizde oluyordu bunlar.

Beyazlar, gelmesi beklenen Kızılderililerden o kadar korkuyorlardı ki, o anı biz de onlar gibi yaşama-

ya başlamıştık. Ben koltuğun kenarına abanmış, yumruklarım sıkılı, soğuk terler döküyordum. Bu berbat durumdan kurtulmak için ne yapmak gerektiğini düşünürken aklıma bir çare geldi; derhal salondan dışarıya fırlamak! Sokak, kaçmaya uygundu.. Kapıda polis de vardı..

Annemi dürtüp buradan yavaşça sıvışmamızın iyi olacağını söyledim. O heyecansız seyrediyordu. Bana da oyunun ilgi çekici olduğunu fısıldadı, o kadar! Garip şey.. Ne yapacağımı bilemiyordum. Çaresiz gözlerimi sahneye çevirdim, korkarak seyretmeye başladım. Sahnedeki zavallılar kendilerini savunacak güçten yoksundular. Hele bir tanesi, dışarıda yeni bir saldırıya geçildiğini haber verince hepsi birden koşuşup bağrışmaya başladılar. O anda kendimden geçmişim. Yüreğim ağzıma gelmiş, korkudan titriyordum. Annemin elini yakaladım. Onu da sürükleyerek sokağa çıkarmak niyetindeydim. Çünkü onun kaçabilme yeteneğinden kuşkuluydum. Anneler kaçma sporunda pek becerikli değildirler.

Annem kolumu sımsıkı tutarak sarstı. Tek durmamı, herkesi rahatsız etmememi söyledi. Bir yandan da gülmemek için kendisini zor tutuyordu. (Sonradan bana anlattığına göre, benim nasıl ağzım açık, gözlerim fal taşı gibi oyunu seyrettiğimi uzun süre unutmamış..)

Oysa ben o anda annemin aklından kuşkulanmıştım. Kızılderililerin gelecekleri kesindi. Sahnede herkes bundan söz ediyordu. O halde biz ne duruyorduk? Henüz kurtulmak imkânı varken bundan faydalanmalıydık. Annem durumun kötülüğünü bir türlü kavrayamıyordu.

Yine dürttüm ve kulağına fısıldadım:

«Anneciğim, Kızilderililer gelmeden biz sokağa kaçalım!»

İsteğimi reddetti. Hâlâ gülümsüyordu. Ama ben görevimi yapmıştım. Fakat ona, kaçıp kurtulmanın önemini anlatmak gücü.

Sonunda korktuğum başıma geldi. Kızilderililer korkunç gürültülerle sahneye saldırdılar. Sinir bozucu çığlıklar atıyorlardı. Aklım başımdan gidecekti. Biraz daha durursak bizi de öldürürlerdi.

Yerimden fırlayıp kaçmaya başladım. Bir yandan da bağıırıyordum:

«Anne!. Gel!..»

Daracık yoldan koşarken arkama baktım; annem de geliyordu. Koşarak kapıya vardım. Neyse, yaşıyordum!

Annem yetişti. Bana kızmış olduğunu hayretle gördüm. Beni bir haşlasın!. Sözde oyunu bozuyormuşum, herkesi rahatsız ediyormuşum... Sahnedeki Kızilderililer de aslında beyaz insanlarmış. Oyun olsun diye o kılığa sokulmuşlarmış.. Bizim aramızda oynadığımız çocuk oyunlarında olduğu gibi herkes başka bir adam tipine bürünüyormuş.

Ben ne bilecektim? Hepsini gerçek sanıyordum. Annem perdenin kapanmasını bekledi. Seyircilerin alaylı bakışları önünde beni götürüp yerime oturttu. Çevremizdekilerden hiç kimsenin öldürülmemiş olduğunu görünce içim biraz serinledi, cesaretim arttı. Ama onlar bana bakıp bakıp gülüyorlardı. Parmaklarıyla hep beni gösteriyorlardı.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

WAYNE - MAINE - BROOKLYN

UZUN YOLCULUK

AKLIMDA KALAN çocukluk günlerimi düşündükçe, Maine eyaletinin Wayne şehrini unutamam. Büyükbabamla büyükannemin oturdukları bu şehre ara sıra gittiğimiz olurdu.

Wayne'le ilgili en önemli anım, Brooklyn'den tek başıma oraya gidişimdir. O sırada dokuz yaşlarında falandım. O yaşta bir çocuğun yalnız olarak uzak bir yere gitmesi pek akıl kârı değildi. Annem buna engel olmak için çok çırpındı ama, babamla beni kandıramadı. Ben böyle bir yolculuk için canımı bile verebilirdim. Güçlüklerini düşünmüyor, serüven yönüne imreniyordum.

Sonunda annem istemeye istemeye izin verdi. Ama bu izni alıncaya kadar günlerce başının etini yedim. Babam benim bu yolculuğu hiç sıkıntısız yapabileceğime güveniyordu. Meğer, yanıliyormuş!

Beni önce New York'tan Fall River'e giden bir vapura götüreceklerdi. Vapurun vardığı yerde inip bir trene binecektim. Boston'da Bay ve Bayan Haynes

beni iki günlüğüne konuk edeceklerdi. Sonra yine bir tren yolculuğu başlayacaktı. Bir yerde aktarma yapıp Winthrop'a gidecektim. Winthrop istasyonunda Sam Amca beni karşılayıp Wayne'ne götürecekti.

Bu programın uygulanması bana ilkten kolay gibi gelmişti.

Annemle babam beni vapura bindirdiler. Onlar çıkıp vapurda yalnız kaldığım anda acı gerçeğe yüz yüze geldim. Şu anda kimsesizdim ve her işimi tek başıma yapmak zorundaydım. İçimi öyle koyu bir ana-baba özlemi kapladı ki, dayanılır gibi değil.

İkisi de beni öptüler ve vapur kalkana dek iskelede beklediler. İskelede annemin gözlerinin yaşardığını gördüm. Hüzünlü bir sallantıyla vapur uzaklaşmaya başladı.

Benim de gözlerim yaşarmıştı. Kamarama çekilip uzun uzun ağladım. Umutsuz ve yaslıydım. Önceden tembihli olan kamarot kadın ara sıra gelerek beni teselli ediyordu. Her şeye yabancılaşmıştım. O anda biricik isteğim, hemen annemi bulup başımı onun göğsüne dayamaktı.

Boston'da Bay Haynes'e teslim edildiğimi hatırlıyorum.

Bay Haynes ile eşi beni çok iyi karşıladılar. Hatta küçük bir oyuncak kayık bile aldılar. İspirto lambasıyla çalışan bu buharlı kayığı Common Park havuzunda yüzdürdük. Böylece biraz derdimi unuttur gibi oldum.

Önceden kararlaştırıldığı gibi beni Portland trenine bindirdiler. O trenden kondüktörün yardımı ile başka bir trene aktarma ettiğimi de hatırlıyorum. Winthrop'ta Sam Amca beni istasyonda bekliyordu.

Artık korkum kalmamıştı. Ama ayrılık anını ve annemin yaşlı gözlerini düşündükçe yine de karamsarlığa kapılıyordum. At arabasına bindik. Wayne yoluna girdiğimizde Sam Amca bir ara dizginleri bana verdi. Büyükbabamla büyükannemin yanında geçecek olan iki aylık köy hayatım başlıyordu.

BİR GÜN büyükbabamla gezmeye çekmiştik. Ben onu şimdiye kadar gördüğüm insanların en yaşlısı sanmıştım. Yolda biriyle karşılaştık. Bu adam büyükbabamdan da yaşlıydı. İmkânsız bir şeymiş gibi apışıp kalmıştım.

Büyükbabam beni tanıttı:

«Hiram Percy Maxim; bu adam benim hocamdır.» (Babamın ailesi beni adlarımın tümüyle çağırırlardı.)

Şaşkınlığım devam ediyordu. Yaşlı adam uzaklaştıktan sonra sordum:

«Büyükbaba, sen kaç yaşındasın?»

«Beni kaç yaşında tahmin ediyorsun, Hiram Percy Maxim?»

Epeyce düşündüm, ama, bir tahmin yürütemiyordum.

Büyükbabam gülerek:

«Tam altmış üç yaşındayım,» dedi.

Ona merakla baktım. Böyle aynı kökten gelen biri en yaşlı, biri en ufak iki kişinin karşılıklı bu konudan söz etmeleri oldukça garip bir görüntüydü.

Büyükannem de kendine özgü bir tipti. Çok kısa boylu, sağlam yapılı, güçlü kuvvetli bir kadındı. Kumral kıvrık saçları, masmavi gözleri vardı. Sert bakışları bazen kız kardeşim Florence'ı hatırlatıyordu. Büyükannem, Bostonlu, Kükürt Stevens adıyla ünlü bir madencinin kızıymış.

Her ikisi de vahşî Maine ormanlarının güney bölgesinde büyümüşler. Babam doğduğu sırada Sangerville yakınlarında oturuyorlarmış.

Dünyada hiç bir yeri Maine ormanları kadar sevmem. Belki de damarlarımda atalarımın kanını taşıdığımdan ötürü bu duygudayım. Ne zaman tatil ayları başlasa, aklıma hep Maine ormanları gelir. Henüz insanoğlunun ayak basmadığı o sessiz, o yemyeşil ormanlar...

Ah, Maine ormanları, ah!

GÖZÜ PEK HENRY

BÜYÜKBABAMIN gözünde ben, çıtkırıldım, nannemolla bir şehir çocuğuydum. Bana biraz cesaret aşılama istiyordu. Wayne'de, babamın çocukluğunda böyle şeylere çok önem verilirmiş. Sözelgeşi, ben daha doğmadan ölmüş olan bir Henry Amcam varmış. Onunla ilgili bir hikâye anlattılar.

Henry, altı yaşındayken bir gün ağlaya ağlaya büyükbabamın yanına koşmuş. Bacağı kanamaktaymış. Büyükbabam ne olduğunu sorup «Kaz ısırdı!» karşılığını alınca:

«Böyle küçük şeyler için ağlamak ayıptır. Sen de git kazı ısır!» demiş.

Bu sözler, Henry'nin kafasına dank etmiş. Kanayan yarasına aldırmadan dışarıya fırlayıp kazların peşine düşmüş. Kendisini ısırarak kazı ötekilerden ayırıp yakalamış.

Henry ile kaz arasında müthiş bir boğuşma başlamış. Öteki kazlar hep bir ağızdan büyük bir gürül-

tü koparmışlar. Gürültüye koşan büyükbabam, olay yerine geldiği zaman kavgaya da bitmişmiş.

Henry kazı altına almış, dişlerini hayvanın boğazına geçirmiş, habire ısırır dururmuş. Kaz biraz sonra kanatlarını çırparak ölmüş.

Bir keresinde de Abbot Village'de bir dükkânın azgın köpeği Henry'ye saldırmış. Daha önceleri birçok kişiyi ısırarak olan bu izbandut çoban köpeği, amcamı da ısırınca boğuşmaya başlamışlar. Ama pabucun pahalı olduğunu gören hayvan kurtuluşu kaçmakta bulmuş. Henry de burnundan soluyarak peşine düşmüş.

Dükkân, yerden bir metre yüksekliğinde direkler üzerine yapılmış. Köpek dükkânın altına sığınmış. Hadi, Henry de arkasından!

Tekrar korkunç bir boğuşma başlamış. Dışardakiler kavgayı görmeyip sesleri işitmekteymişler. Bağrışmalar, havlamalar, hırıltılar gırla gitmekteymiş. Dükkâncı aşağıya inip köpeği çağırmışsa da toz duman ve gürültüden sesini duyuramamış bir türlü.

Bir süre sonra sesler kesilmiş. Henry, dükkânın altından tek başına çıkmış. Elbisesi paramparça, eli yüzü kan içindeymiş. Yıkanmak için dereye doğru seğirtirken:

«Bu köpek artık kimseyi ısıramaz.» diye gururla söylenmiş.

Henry, elinde hiç bir araç olmadan koskoca köpeği öldürmemiş mi!

BUZLU FICI

BÜYÜKANDEM, Henry ile ilgili bir anısını anlattı. Henry o zaman üç - dört yaşlarındaymış. Büyükbabamla büyükanem yıllık toplantılarını düzenlemişler. Bu toplantılara bütün komşular çağırılır, gelenler ekinlerin kaldırılmasına yardım ederlermiş. Sonra birlikte oyunlar oynanılır, gece yarısına kadar pasta, börek, çörek yenilerek eğlenilmiş.

O gece Henry, aşağıdaki gürültülerden uyanarak bir ağlama tutturur. Büyükanem yanına gidip onu yatıştırmaya çalışır. Henry daha fazla bağırmaya başlar. Henry'nin yaygarasını işiten büyükbabam, yukarıya çıkar ve susturmak niyetiyle biraz pataklar oğlanı. Henry yine susmaz, tersine avazı çıktığı kadar bağırmaya koyulur.

Bahçede yağmur suyu toplamak için kullanılan bir fıçı vardır. Mevsim soğuk, suyun üstü de ince bir buz tabakasıyla kaplı. Konuklar rahatsız oluyor diye tepesi atan büyükbabam, Henry'yi kucakladığı gibi aşağıya götürür.

Çırpınıp ağlamasına aldırmadan herkesin arasından geçirerek bahçeye indirir; doğru buzlu fıçının içine daldırır. Henry'nin sesi kısılır. Odasına götürülüp kuru pijama giydirilir, yatağına yatırılır. Annesi ile babası konukların yanına dönerler.

O sırada çocuk, başına gelenlerin tam bilincine vardığından yine yaygarayı basar. Hadi, eğlence kesilir. Büyükbabam tekrar yukarı koşarak Henry'yi kucaklar. Getirip ikinci defa fıçıya sokar. Yine yatağına götürürler.

Aşağıya inip eğlenceye devam ederlerken kendine gelen Henry, şiddetli bir bağırıtı daha tutturur. Bu defa cıyak cıyak bağırmaktadır. Aynı oyun bir daha oynanır. Henry, soğuk suda boğulacak derecede tutulur. Eğlenceyi sürdürmek isterler, ama ne mümkün? Bağırıp çağırmalar, ağlamalar durmamaktadır.

Bakarlar, olacak gibi değil; eğlence kesilir, konuklar dağılırlar. Henry yine susmaz. Birkaç saat daha ağlar. Ancak yorulup bitkinleştikten sonra uykuya dalar.

Henry Amca büyüyünce iç savaşa katılmış. Gözüpekliği yüzünden savaşta ölecek diye korkarlarmış. Ama işe bakın ki Henry Amca kaderin oyunuyla cephede hastalanıp evine gönderilmiş, orada kendi yatağında hayata gözlerini kapamış.

DAR PABUÇLAR

GÖZ AÇIP KAPAYANA dek iki ay geçti, dönüş günüm geldi. Ben kahvaltı ederken, Sam Amca da arabayı hazırlıyordu. Bir de ne göreyim; ayaklarım pabuçlarıma sığmıyor. Haftalardan beri pabuç giymemiştım. Bu sürede ayaklarım alabildiğine büyüyüp gelişmiş.

Büyükannemi çağırarak durumu gösterdim. Bunda şaşılacak bir şey olmadığını söyledi:

«Bak büyükanne, parmaklarımı bile sokamıyorum.»

Gördünüz mü olanı?

Her şey hazırda ama ben hazır değildim. Dışardan Sam Amca çabuk olmamız için sesleniyordu, ama ben pabuçlarımı giyemiyordum. Yalınayak gitmekten başka çare yoktu. Öyle de yapacaktım. Ama büyükannem kesin olarak reddetti. Yere diz çöküp pabuçlarımı zorla giydirmeye çalıştı. Olmuyordu.

Kadıncağzı umudunu keserek çığlık çığlığa Sam Amca'yı çağırdı. Müthiş telâşlanmıştı. O da bütün

Maxim ailesi gibi çabuk paniğe kapılıyor, ortalığı ayağa kaldırıyordu.

Sam Amca arabadan atlayıp yanımıza koştu. Ne olduğunu bilmiyordu ama, büyükannemin heyecanından yangın çıktığını sanabilirdi:

«Ne oldu anne? Ne var?»

«Baksana, Hiram Percy Maxim'in pabuçları ayaklarına girmiyor.»

Sam Amca derhal eğildi, öteki ayağımı yakalayıp pabuca sokmaya çalıştı. İkisi birlikte beni hoyratça itip kakıyorlardı. Döşeme tahtaları üzerinde arkaya doğru kaymaya başladım. Bereket sırtım bir masa ayağına yaslandı da durabildim.

Sam Amca biraz daha uğraştı. Umudunu kesince mutfığa koştu. Biraz un ve boş bir tabak getirdi. Pabuçlarımdan birinin içine un serpip iyice salladıktan sonra tabağa boşalttı. Sonra ayağımı sertçe yakalayarak pabucun içine iteledi.

Bu defa başarmıştı. Sevinçle öteki ayağıma da aynı işlemi uyguladı. Ayaklarım sanki mengeneye sıkıştırılmıştı. Bu durumda bir adım bile atamayacağımı söyledim. Pabuçlar ayağıma girmişti ya.. Yürüyüp yürüyemeyeceğim onların umurunda bile değildi.

ELEKTRİĞİN DOĞUŞU

ANNEMLE BABAM, Spencer Schuler ile eşini bazı pazar günleri bize öğle yemeğine çağırırlardı. Bay Schuler, «Birleşik Devletler Elektrik Kumpanyası»nın başkanıydı. Babam da baş mühendis gibi bir şeydi. «Hartley ve Graham» adlı ünlü bir New York firması, babamın şirketiyle malî işbirliğine girmişti. Aralarında yaptıkları anlaşmaya göre, babamların şirketine fabrika verecekler, yatırım yapacaklardı.

Öğle yemeğinden sonra kadınlar salona çekilmiş, erkekler sofrada kalmıştı. Ben de kendimi erkekten saydığım için onların yanından ayrılmamıştım. Söz ettikleri konu çok ilginçti. Hem ağızlarından çıkan her kelimeyi can kulağıyla dinliyor, hem de Bay Schuler'in fosur fosur puro içişini seyrediyordum.

Bu, benim için yepyeni bir görüntüydü. Babam sigara cinsinden bir şey içmezdi. Bay Schuler sadece bir işadımıydı ve elektrikten hiç anlamıyordu. Babam kendi fikrini savunuyor, parasal çıkarların

önemli olmadığını, teknik sınırların aşılmasının güç olduğunu söylüyordu. Bay Schuler, teknik sınır filan tanımıyor, biraz şartlara uyulursa büyük maddî çıkarlar elde edeceklerini iddia ediyordu.

Bir ara Bay Schuler'in kendine güvenen tavrıyla şöyle dediğini hatırlıyorum:

«Maxim, ne dersen de, ben bir gün elektriğin de tıpkı bugünkü havagazı gibi büyük fabrikalarda üretilip şehre dağıtılacağına inanıyorum.»

Babam, itiraz yollu başını sallayarak;

«Hayır,» demişti. «Aşırı hayalcisin, Spencer! Belki çok uzun yıllar sonra bu dediğin olur. Ama bunu gerçekleştirmek için birçok güçlüklerin aşılabileceğinden korkuyorum.»

Bu konuşma, 1878 ya da 1879 yılında yapılmıştı. Kömürlü büyük ark lambası deney çağını geçirmiş, yeni yeni kullanılmaya başlanmıştı. Bu lamba insanların o güne dek görmedikleri parlaklıkta güzel ışık yayıyordu. O sıralarda aydınlatma aracı olarak kullanılan havagazının yanında, çok büyük bir atılımdı. Yapımcılarına da önemli kazançlar sağlayacaktı. Tek sakıncası, büyük oluşu ve fazla sıcaklık yayması dolayısıyla birçok yerlerde kullanılamayışındı. Daha küçük elektrik lambalarını gerçekleştirmek konusunda Edison ile Maxim arasında hızlı bir yarış başlamıştı.

Bay Schuler ile babam, «Hartley ve Graham» firmasının yardımını sağladıktan sonra, projelerine hız verdiler. Bende babamın eski bir anı defteri var. Bu defter 1880 yılına ait olduğu halde hâlâ tertemiz ve düzenlidir. Epeyce pahalıya mal olmuş, kapağındaki yazılar altın yaldızla basılmıştır.

1 ocak 1880 tarihli sayfada babam şunları yazmış:

Bütün gün Brooklyn'deydim. Evden çıkmadım. Edison'un aydınlatma konusundaki son durumu bildiren bir mektubu Schuler'e yazdım.

Ertesi 2 ocak günü ise şöyle yazmış:

Hartley'i ziyaret. Schuler'i gördüm. Havasız yerde elektrik konusundaki deneylere yeniden başlanmak isteniyor. Deneyler için gerekli araçlar ısmarlandı. Pearl River'e gidilecek, geçen yıldan beri hazır olan lamba, Bay B.'den alınacak. İşimiz iş!

Bu «Havasız yerde elektrik ışığı» cümlesinden anlaşıldığına göre, elektrik ampulü henüz yapılmamıştı. Bir yıldır hazır olan lamba yalnızca deneyler içindi. İlk ark lambaları o arada yapıldı, sanırım. Beni de bir defa Pearl River'e götürmüşlerdi. Oradaki fabrikada babam bir konferans vermiş, çeşitli elektrik deneyleri yapmıştı.

3 ocak 1880 günü yazılan not şöyleydi:

New York'tan elektrik ışığı için araç aldık. Bir cam üfleyici arıyoruz. Akşama Bridgeport.

6 ocak 1880 gününün notu:

Regülatör resimleri çizildi. Patent almak için hazırlık. 1878'deki baş vurma.

Görüldüğü gibi Patent Bürosuna daha 1878'de baş vurulmuş.

9 ocak 1880:

Atelye hazır, ama cam üfleyici ortalıkta yok.

Cam üfleyici ile hava pompası yüzünden epey sıkıntı çekmiş. Defter bu konuda yakınmalarla dolu.

10 ocak 1880:

Her şeyi hazırladık fakat cam üfleyici hâlâ gelmedi. Boğmaca öksürüğüm şiddetlendi.

Boğmaca öksürüğünü unutamam. Bazı akşamlar babamın nöbeti tutar, yüzü kızarır, soluğu daralır, anneciğim ne yapacağını bilmezdi. Nöbet geldiği anda babam kapıya koşar, tokmağı sımsıkı tutarak boğulacak gibi öksürmeye başlardı. Sonunda da bitkinleşip bir köşeye yığılırdı.

Daha sonraki günlük notlardan, elde edilen ilerleme iyice belli oluyor.

14 ocak 1880:

Cam üfleyici geliyor. Pompa için sözleşme. Rezistanslar üstüne Sterling'in fikri. Komütatör yapılması kararı. Akşam regülatör üstüne çalışma.

29 ocak:

Ah, bir pompa! Yönetmenle tartışma. Cam üfleyici yok, pompa yok!

30 ocak:

Alı, bu pompa!

2 şubat:

Cam üfleyici yok. Regülatör tamam. Harika! Büyük başarı!

5 şubat:

Kırkıncı doğum günüm. Gündüz lambalar üzerinde çalıştım. Akşam Opera'da elektrik konusunda konferans.

7 şubat:

Pompa ve bir lamba tamamlandı. Makine, lamba ve regülatör, hepsi birlikte ilk defa çalıştırılıyor. Başarı!

10 mart:

Spencer Schuler geldi, ampulleri gördü. Dedikleri şunlar: «Maxim, New York'ta bir binayı bu ampullerle aydınlat, ne kadar malın varsa hepsini, dolar başına iki yüz cent zamlı satayım.»

O günlerde babamla Bay Schuler'in büroları, Broadway'de 120 No.'da, eski «Equitable Building» teydi. «Birleşik Devletler Elektrik Kumpanyası» elektriği halka yayınca, büroları üzerine aldı. Babamın o büronun duvarında yakın zamanlara kadar bir resmi asılı olduğunu işitirdim. Sonra o bina yandı.

Çocukluğumda cam üfleyicileri çalışırken görmüştüm. Hatta birisi bana güzel bir cam düdüğü de yapmıştı.

Yeni elektrik ampulü herkese gösterildi. Bir keresinde de su dolu bir kabın içine konulup orada yakıldı ampul. Bugün normal karşılanan bu olay, o günlerde büyük şaşkınlık yarattı. Herkes bu mucizeyi görmek için koşup geldi.

Şirket sonradan Avenue B yakınlarında bir fabrika kurdu. Yeni buluş burada büyük bir endüstri olarak gelişti. Fabrikaya sık sık giderdim. Ustalarla işçiler beni pek severlerdi. İçlerinde hâlâ yaşayan bazıları beni çocukluğumdan tanıdıklarını söylerler.

Bay Schuler'in elektriğin geleceği hakkında fikirlerinin umulduğundan daha parlak gerçekleştiğini, babam da, o da en kısa sürede gördüler.

BAY HERRESHOFF

BABAM BİR ARA altı buçuk metre uzunluğunda buharlı bir deniz taşıtı almıştı. «**Flirt**» adını koyduğumuz bu küçük taşıt çok güzel bir tekneydi. Madensel bölümleri pırıl pırıl parlıyordu. Kısa sürede motoru kullanmayı öğrendim. Artık New York körfezinde bununla dolaşıyorduk.

Annem, hiç sevmezdi «**Flirt**» tü.. Zaten araba vapuru dışında bütün deniz taşıtlarından nefret ederdi. Gezintilerimize pek katılmaz, deniz tutmasından çok korkardı. Bir kere öylesine rahatsız olmuştu ki onu Staten adasına çıkarmak zorunda kalmıştık. Oradan bir araba vapuruna binip eve dönmüştü.

Bir gün babam bana, okul dönüşü «**Flirt**» te gitmemi söylemişti. Kazanı yakıp istim tutacak, saat beşte harekete hazır bulunduracaktım. O da bir arkadaşını alıp gelecekti.

İsteddiği saatta her şeyi hazırlamıştım.

Babamın birlikte getirdiği arkadaşının gözleri görmüyordu. İskeleyden yardımla motora binerken,

basacağı yeri ayağıyla yokluyordu. İçeri girip oturduğu anda motorun büyüklüğünü en doğru biçimde tahmin etmişti. Kanepeleri yokladı, güverteyi boydan boya inceledi. Sonra makine ve kazana ilişkin bazı sorular sordu. Babam istenilen bilgileri verirken bana da eliyle işaret edip yanına çağırdı. Elimi tutup adamın eli üstüne koydu:

«Bay Herreshoff, bu benim oğlum Hiram Percy Maxim'dir! Percy, Bay Herreshoff dünyanın en büyük gemi yapımcılarındanır.»

Bay Herreshoff, elimi sımsıkı tutarak gülümse-di. Boyumu anlamak için elini başımda gezdirdi. Yaşımı sordu, söyledim. Çocukları çok severmiş. Beni yanına oturtup kolunu belime doladı. Konuşmasına devam etmesini babamdan rica etti. Babam açıklamalarını yaparken bu sevimli adam beni koluyla sımsıkı tutuyordu. Açıklamaları en büyük ayrıntılarına kadar can kulağıyla dinlerken arada bir:

«Evet görüyorum!» diye onaylıyordu.

Gözleri hiç görmeyen bir insanın böyle söylemesi garibime gitmişti. Bu değerli insan bu kitabın yazıldığı dönemlerde Bristol'de, Rhode adasında çalışmalarını sürdüren birçok ünlü gemi tezgâhının kurucusu John B. Herreshoff idi.

LOKOMOTİF MERAKI

MAKİNE ve buhar kazanı konusunda «Flirt» ten aldığım ilk bilgiler hevesimi körüklemişti. Başka motorlu taşıtların da nasıl işlediklerini öğrenmek istiyordum. En çok merak ettiğim lokomotiflerdi. Lokomotifler üstüne durmadan sorduğum sorular babamı bıkip usandırmıştı.

Bir gün dayanamayıp annemi çağırdı:

«Bu oğlanın lokomotif hastalığına bir son vermek için ne yapsak Jane?»

Annem her zamanki arabulucu tavrıyla:

«Belki bir lokomotifi yakından görürse rahat eder,» diye karşılık verdi.

Birkaç gün sonra beni Fanwood'dayken yanımda çalışan, şimdi de lokomotif makinistliği yapan James'e götürmeyi kararlaştırdılar. James Altıncı caddede, Yüksek Demiryolunda çalışıyordu.

O zamanlar ray üstünde vagon yürütmek için üç türlü çekme aracı kullanılıyordu: Beygir, Kablo ve

Buhar. New York'ta Yüksek Demiryolu trenlerini küçük lokomotifler çekerdi. Oraya gittik. Ama gördüğüm lokomotif doğrusu üzerimde umduğum etkiyi yapmadı. Küçük bir şeydi.. Arkasında kömür vagonu da yoktu. Makinenin bütün parçaları içi içe sıkıştırılmıştı. Buna lokomotif demeye bin tanık isterdi.

James beni yanına çıkardı. Lokomotifi ileri geri işletti. Makinenin nasıl işlediğini, bir lokomotifle, deniz motoru arasındaki ayrıntıları açıkladı. Anladığıma göre temelde her iki taşıtın da makineleri aynıydı. Yalnız uygulamada bazı değişiklikler vardı. Eve dönünce babam, memnun olup olmadığını, gerekli bilgileri edinip edinmediğimi sordu. Öğrenmek istahım azalacağına artmıştı. Küçük lokomotifin yetmediğini, daha büyük ve gerçek bir lokomotif görmek istediğimi söyledim. Bu istek kafamda bir saplantı haline dönüşmüştü. Yalnız bunu konuşuyor, akşama kadar evdekilerin kafasını bununla ütölüyordum.

Bir pazar günü New Jersey'de, Paterson'da oturan tanıdık bir aileye çağrılıydık. Bu fırsattan faydalanarak bana gerçek bir lokomotif göstermeyi düşündüler. Yolculuk boyunca makinistin yanında gitmemi sağlayacaklardı.

Haboken istasyonunda annem bir kompartıma-na bindirildi. Ben babamla peronda kaldım. İş ciddileşince içime hafif bir korku gelmişti. Keskin düdüklere çalarak çevresine buhar fışkırtan koskocaman lokomotif yanımıza geldiği anda bütün cesaretimi kaybetmiştim. Ama babamla birlikte yaşadığım hayat bana her şeye rağmen direnme eğitimini vermişti. Tehlike bile olsa vazgeçmeyecektim.

Yağlı karaya bulanmış yüzölçümlü lokomotif makinisti, sert bakışlarıyla babamla bir süre konuştu. Sonra elimden tutarak yanına çıkmama yardım etti, beni bir köşeye oturttu. Kulakları vınlatan gürültü ve hışırtılar başlamıştı. Bu arada makinist bağıra çağıra bana bir şeyler söyledi. Anlamadımsa da, aramızda başlayan dostluk uğruna gülümseyerek başımı salladım. İçinde yaşadığı bu patırtılı taşıtı onu bağırğan yapmıştı. Bir delikten fışkırmaya başlayan tazyikli buhar, gürültüyü büsbütün çoğalttı.

Lokomotifin içi sınımsıktı. Alt yanımdan güm güm diye sesler geliyordu. Ocak kapağının önünde duran ateşçi, isten kapkara yüzüyle korkunç bir görüntüydü. Yerler kömür tozlarıyla kaplıydı. Sıcak gitgide artıyordu. Yanık bir yağ kokusu midemi bulandırmaya başlamıştı. Nereden de geldim buraya. Bu sırada makinist, bağırarak ateşçiye bir şeyler söyledi. Sonra da bütün gücüyle tavandaki manivelaya asıldı. Ateşçi bir teli yakalayıp düzenli aralıklarla çekmeye koyuldu. Telle bağlantısı olan bir çanı çalışıyordu galiba. Kulakları sağır eden bir ses duyuldu; hareket etmiştik.

Korkunç bir gürültüyle birlikte makine kudurmuş bir ejderha gibi soluyup homurdanıyordu. Ayağımın altındaki zemin sanki parçalara ayrılmıştı. Bacadan çıkıp çevremize dağılan koyu dumanları görüyor, tekerleklerin düzenli tıkırtılarını işitiyordum. Tüylerim diken diken olmuştu. Makinistin yüzüne kaygıyla baktım. Fakat o bana gülümseyince korkum biraz geçti, rahatlar gibi oldum.

Çizgi çizgi raylar ve makaslar üzerinden uçarak geçiyorduk. Raylardan dışarıya nasıl fırlamıyoruz

diye şaşıyordum. Kısa bir süre sonra birdenbire tünele girdik. Kapkara bir dünyaydı burası. Sesler de, sıcak da daha çoğalmıştı.

Ateşçi arada bir yerinden fırlıyor, teli yakalayıp deli gibi çekiyor ve beynimizi çınlatan sesler çıkarıyordu. Ocağın kapağını açtıkça dışarıya canavar dilili alevler fışkırıyordu. Hemen eline uzun bir demir çubuk alıyor, o müthiş ateşi karıştırmaya başlıyordu. Sonra kızgın demir çubuğu kızgınlıkla yere atıyor, arka bölüme koşup oradan taşıdığı kömürleri ocağa fırlatıyordu.

Kömür atma işi bitince yerine oturuyor, bir sigara yakıp dışarıyı seyretmeye başlıyordu. Makinist de boş durmuyordu. Dokunduğu her yerden bir gü-rültü çıkarıyordu. Bu iki güçlü adamın yaptıkları müt-hiş bir savaştı. Makineye, bu takır takır işleyen demir yığımına karşı girişilmiş sonu gelmez bir savaş..

Paterson istasyonuna tam gereken saatte vardık. Tren durur durmaz babam geldi ve makiniste teşekkür ederek beni aşağıya indirdi.

Annemin yanına giderken sordu:

«Ee.. Percy, nasıl, hoşuna gitti mi?»

Hâlâ beynim uğulduyor, kulaklarım iyi duymuyordu.

«Pek değil!» diye karşılık verdim.

O günden sonra evde ne zaman tren sözü açıl-sa konuya hiç katılmadan yavaşça aralarından sıvıştım.

OYUNCAK BUHAR MAKİNESİ

BİR GÜN Crandall oyuncak mağazasında küçük model bir buhar makinesi gördüm. Yarım fincan su alan bir bakır kazanı, kazanın altında ufak bir ispiroto lambası, üstünde de bir silindir vardı. Özetle çok basit bir makineydi.

Akşam babam geldiğinde hemen anlattım.

«Ah babacığım, bir görsen!. Her şeyi tamam. Küçük bir tekerleği bile var.»

Babam fazla heyecanlandığımı görünce gazetesini bir yana bırakıp benimle güya ilgileniyormuş gibi bir tavır takındı.

«Pistonun bir yanı kurşun tekerlekle birleştirilmiş, öteki yanında da makara var, değil mi?»

«Evet, tamam! Bu oyuncak makineyi acaba alsak mı babacığım?»

«Makaranın ne iş gördüğünü biliyor musun?»

«Biliyorum baba. Üzerine bir iplik sarılır. Bu iplik başka bir makaraya bağlanır. Böylece iki makara

birlikte dönerler. Ah babacığım, sen Crandall'a bir gidip görsen, orada ne oyuncaklar var!»

Babam, sesinin alaycılığını gizlemeye çalışarak sordu:

«Acaba geceleri açık mıdır?»

«Bilmem ki.. Dur anneme sorayım!»

Merdivenlerden yukarı fırlayıp anneme koştum:

«Anne; Crandall geceleri açık mı?»

«Crandall mı?»

«Evet, Crandall oyuncak mağazası.»

«Hiç sanmam. Ama yalnız cumartesi geceleri açıktır her halde.»

Babama koşup durumu bildirdim. Bir cumartesi günü oraya gidip oyuncak buhar makinelerine bakacağımıza söz verdi.

Önümüzdeki ilk cumartesi derhal askıntı oldum. Babamla birlikte Crandall'a gittik. Ona vitrindeki oyuncak makineleri gösterdim. Şöyle bir göz attıktan sonra içeriye gidip incelememizi istedi. Buna sevindim işte. Mağazaya girdiğimize göre babam mutlaka bir şey alacaktı.

Bir satıcı kıza buhar makinelerine bakmak istediğimizi söyledi. Satıcı kız mağazada ne kadar makine varsa hepsini gösterdi. Babam, «Birleşik Devletler Elektrik Kumpanyası» baş mühendisi, makineden hiç anlamazmış gibi görünerek, kıza bir sürü soru sordu. Satıcı kızın bu konuda bilgisi yoktu. Araya ben girip yardım etmeye başladım. İkisine de makineler üstüne bilgi veriyordum. Babam bilgisiz görünüyordu, fakat ilgisiz görünmüyordu.

«İşletmek için kazana su mu koymak şart?» diye sordu.

Ben atıldım:

«Elbette, buhar elde etmek için su kaynatmak şart baba. “**Flirt**”ün kazanına da su koymuyor muyuz?»

«Ama “**Flirt**” bir deniz motoru oğlum.» diye itiraz etti.

Amma da saçma laf! Babamı bu kadar bilgisiz sanmıyordum doğrusu.

«Deniz motoruysa ne olacak? Teknenin içinde onu hareket ettiren bir buhar makinesi yok mu? Buhar, makine için gerekli, tekne için değil ki!»

Babam yine anlamaz görünerek:

«Ya!..» dedi.

«Buhar, makineyi işletmeyip de doğrudan doğruya tekneyi mi itecekti sanki?»

«Oğlum, bir gücün tekneyi itmesi gerekmez mi? Yoksa nasıl gider?»

«Ama baba.. seni teknikten daha çok anlar sanırdım. Buhar elde etmek için su gerekmez mi?»

«Evet.»

«Silindir harekete geçince pervaneyi çevirmiyor mu?»

«Tabii.»

«Eee?»

«Bence şey.. silindirin hareketi...»

«Pervane dönmeye başlayınca suyu itiyor ve tekne harekete geçiyor. Çocuklar bile bunu bilir baba!»

Son cümleleri bağırarak söylemiş olacağım ki birçok müşteriler dönüp bize baktılar.

Babam yine aynı tutumdaydı:

«Sözlerin deniz motorları için doğru olabilir. Ama bu deniz motoru değil ki..»

«Evet, deniz motoru değil, buhar makinesi.. Kazanına su koyup lambasını yakınca işler. Ben de işletebilirim.»

«Gerçekten işletebilir misin Percy?»

«Elbette baba.»

«Nasıl öğrendin bunu?»

«Boston'dan geçerken Bay Haynes bana küçük bir motorlu kayak almıştı. Hani büyükbabama gittiğim zaman. O kayığın içinde bu tip bir buhar kazanı ve ispirto lambası vardı. Ordan biliyorum.»

Bunun üzerine babam satıcı kıza işaret etti. Makineyi paketleyip elime verdiler.

Eve gelir gelmez deneylerime başladım. Babam birkaç şey söyledi. Meğer makinelerden benden iyi anlıyormuş. Kazana az ya da çok su konulmasının sakıncalarını bir bir açıkladı. Su buhar olup kazan boşaldığı anda ispirto lambası yanmaya devam ederse ortaya çıkacak aksaklıkları anlattı.

Oyuncak buhar makinesiyle uzun yıllar oynadım. İyi ve kötü yönlerini, yapısındaki en küçük ayrıntıları inceledim. Dikkatli oynayıp bozmadığım için babam beni mükâfatlandırdı. Bana uzun raylı, buharlı bir oyuncak tren aldı. Nasıl kullanılacağını uzun uzun anlattı. Bu değerli oyuncak bozulursa, onarılmasının mümkün olmayacağını da söyledi. O kadar güzel bir trendi ki, sevinçten uçacaktım.

Treni aldığı akşam babamla birlikte rayları döşedik. Her şeyi hazırladıktan sonra kazanı yakıp işletmeye başladık. Hayatta bu kadar büyük bir zevk olamazdı. O yaşımın en büyük sevinciydi bu! Gerçek bir trenim ve demiryolum vardı!

Babamın öğüdünü dikkatle uygulayarak, treni hiç bozmadan yıllarca oynadım. Hele kazanında ve makinesinde en küçük bir arızaya bile meydan vermedim.

YİRMİ DOKUZ yıl sonra, kendi oğluma da o trenin bir eşini aldım. Oğlum da benim kadar, belki de benden fazla sevinmişti. O da yıllarca oynadığı halde hiç bozmadı. Bu davranış ailemizin geleneksel tutumu olmuştu artık.

KİTAP SAATI

WAYNE'E ikinci gelişimde, gece kitap okumalarını unutamam. (Bu kez babamla birlikte gelmiştik.) Büyükbabamın isteği üzerine Sam Amca aileye her akşam yüksek sesle kitap okuyordu Okuma saati gelince büyükannem eline bir örgü alır, salıncaklı koltuğuna otururdu. Yanındaki küçük masada bir gaz lambası yanardı. Büyükbabam salonun orta yerindeki geniş koltuğa oturur, gözlerini kısıp dinlemeye daldı. Pek seyrek olarak konuşurdu.

Sam Amcanın okuma yeri yüksekçe bir kürsüydü. Kitabı görmesi için yanına ayrı bir gaz lambası yakılıyordu. Benim gibi havagazı ışığının parlaklığına alışmış bir şehir çocuğu için, salonun karanlık bölümleri okuma sırasında esrarlı bir havaya bürünürdü. Sam Amcanın yanında Hudson Amca yere çömelir, arkasını duvara dayardı. Biraz ötesinde de babam bir iskemleye ata biner gibi ters oturur, öyle dinlerdi. Ben kendi özel iskemlemi büyükannemin yanından ayırmazdım. Büyükannem ailenin en yaşlı ka-

dını olduğu için sözü çok geçerdi. Onun yanına sığınmak benim için daima kazançlı olur, istediğim bir şeyi kolayca yaptırırdım.

O günlerde Mark Twain'in bir kitabı okunuyordu. Sam Amca, gür sesli, dramatik ifadeli bir adamdı. Dalgalı kara saçları, parlak koyu renk gözleri ve yakışıklılığı dolayısıyla annem onu ünlü tiyatro oyuncusu Wilkes Booth'a benzetirdi. Okuma sırasında komik bir bölüm geldiği zaman dinleyiciler öyle kocaman kahkahalar atarak gülerlerdi ki tüylerim ürperirdi. Gülünç bölümü bitirdikten sonra Sam Amca da dinleyicilerin kahkahalarına katılırdı.

Büyükannem başını işinden kaldırmaz, büyükbabamsa koltuğunda dimdik, hareketsiz otururdu.

Orada on gün konuk kaldıktan sonra, babamla birlikte New York'a dönmek üzere herkesle vedalaştık. O günün büyükannemle büyükbabamı son görüşüm olacağını nereden bilecektim? Ayrıca Wayne'i de bir daha ancak kırk yıl sonra görebilecektim.

Yanımda on dört yaşındaki oğlum ve sekiz yaşındaki kızım olduğu halde kırk yıl sonra oralara tekrar gittim. Çocuklarıma orada geçirdiğim mutlu günleri anlatmayı düşündüm ama vazgeçtim. Beceremeyeceğimden çekindim. Eski zamanın havası kaybolmuştu. Yalnız ev her nasılsa ayakta duruyordu. Bir de Sam Amcam yaşıyordu. Ama gözlerinin ışığı azalmış ve beli bükülmüş bir ihtiyar olarak..

Wayne'li Maxim ailesinin, bu garip ailenin hayatta kalan tek kişisiydi o.

BEŞİNCİ BÖLÜM

YILLAR SONRA

ÇORBAYLA SAVAŞ

CHICAGO'YA yaptığım bir gezide şehrin tanınmış kişilerinden Yargıç Kohlsaas'tla tanıştım. Çeşitli konular üstüne görüştükten sonra bana, Sir Hiram Stevens Maxim ile bir ilgim olup olmadığını sordu. Oğlu olduğumu söyleyince memnunluğunu belirterek babamla ilgili bir anısını anlattı:

«Bir tarihte babanızın irade gücüne kendim tanık olmuştum. Aynı vapurla Atlantik'i geçiyorduk. Küçük bir olay onun kişilik yapısını anlamama yetti.

Bir gün vapurun yemek salonundaydım. Masaya dağınık saçları aklaşmış yaşlı bir adam gelip oturdu. Doğrusu giyimi pek düzenli sayılmazdı. Kravatı ve yakalığı yoktu, elbisesi de biraz buruşmuştu. Deniz tutmuş gibi bir hali vardı. Garsonu çağırıp bir şeyler söyledi. Biraz sonra kâseyle getirilen sıcak çorba tabağına dolduruldu. Sir Hiram peçetesini aldı; çorba tabağına dikkatle baktı. Ama içmeye davranmadan birdenbire ayağa kalkarak dışarı çıktı. Salondakiler onu sarhoş sanıp gülümsediler.

Bu, çabuk verilmiş, yanlış bir yargıydı. Bir çeyrek kadar sonra tekrar geldi yemek salonuna. Gözleri çökmüştü; hasta gibiydi. Yerine oturup garsonu çağırdı, tekrar çorba getirmesini istedi. Garson da onu sarhoş sanıyordu. Bıyık altından gülümseyerek gitti ve sıcak çorba kâsesini getirdi. Çorbayı tabağa koydu ve herkesle birlikte o da Sir Hiram'ı seyretmeye başladı.

Sir Hiram tabağı sımsıkı yakalayıp kaşığı çorbaya soktu. Yavaş yavaş karıştırmaya başladı. İradesiyle savaşıyordu sanki. Bir ara peçeteyi ağzına götürdü ve yerinden fırlayarak salondan çıktı.

Hepimiz yaşlı adamın bir daha gelmeyeceğini düşünmüştük. Fakat on beş dakika sonra yine yemeğe geldiğini görünce şaşırдық. Garsona emretti:

«Şu çorbayı tekrar getir bakayım!»

Herkes onu çoğalan bir ilgiyle seyrediyordu. Çorba üçüncü defa tabağa konuldu. Sir Hiram kaşığı yakaladı, çorbaya daldırarak biraz karıştırdı. Tam ağzına götürmüştü ki kusacağı gelmez mi!. Hemen peçeteyi dudaklarına götürdü, dışarıya fırladı.

Tabii, biz onun dördüncü defa gelmesini de bekledik. Böylesine deniz tutmuş bir kimsenin cesaretini kaybetmeden üç kez çorbaya girişmesi, doğrusu, olağanüstü bir başarıydı.»

HİRSİZ PEŞİNDE

BABAMIN yıkılmaz iradesine ve inadına en güçlü örnek, iki hırsız izlemesi olayıdır. Paris'te geçmiş bu olay. Şehrin büyük bulvarlarından birindeki bir büroda kendisine altın para olarak ödeme yapılmış. Paranın sayılması biterken ortaya çıkan iki belirsiz kişiden biri çantayı kaptığı gibi sokağa fırlamış. Öteki de sözde hırsız yakalayacakmış gibi davranarak, sandalyeleri filan devirip karışıklık çıkararak babamın hareketini engellemiş. Babam sokağa çıktığı zaman hırsızları koydunsa bul!

Çalınan para büyük miktarda olduğu için derhal polise bildirilmiş. Babam o sırada Londra'da oturmakta ve sadece bu ödeme için Paris'e gelmiştir. Polisle birlikte günlerce çalışmış ama, hırsızların izine rastlayamamışlar.

Babamın ruhsal yapısını iyi tanıdığım için, böyle durumlarda takınacağı tavrı biliyorum; sabır, inat ve ısrar.

Aradan altı yıl geçmiş. Bir gün, yine Paris'ten

Londra'ya trenle giderken, Calais yakınlarında bir istasyonda çay içmek için büfeye girmiş. O arada Paris'e gitmekte olan bir tren de istasyonda durmuş. Bir grup yolcu istasyondaki sobayı çevreleyip ısınmaya bağlamışlar.

Babam, huyu gereği bu gruptakileri gözden geçirirken bir tanesinin yıllardan beri aradığı hırsız olduğunu anlamış o saat. Hemen herifin üstüne atlayıp yakasına yapışarak:

«Polis! Polis!» diye haykırmış. İkisi arasında müthiş bir dövüş başlamış. Sobanın çevresindekilerden hiç biri babamın tarafını tutmayıp dağılmışlar.

Bu sırada önce Paris'e gidecek tren, sonra da babamın treni birbiri ardından kalkmışlar.

Hırsız fırsattan faydalanmak için ceketini babamın elinde bırakarak perona fırlamış, son vagona yetişip dar atmış kendini. Babam da peşinden vagona atlamaz mı! Aralarındaki kavga yeniden başlamış tabii. Biraz sonra tren bir tünele girmiş. Herif, babama sert yumruklar atarak aşağı düşürmeye çalışmakta, fakat becerememekteymiş. Olayı gören bir kadın yolcu; «İmdat!» diye bağırmaya başlayınca, kondüktör, imdat frenini çekmiş, tren tünel içinde durmuş. Babamın tam arayıp da bulamadığı.. Hırsızı yaka-paça demiryoluna savurup üzerine saldırmış ve birkaç okkalı yumrukla yere sermiş herifi.

Tren memurları koşmuşlar, adam yakalanıp istasyona teslim edilmiş. Babam kimseye güvenmez, herifin yakasını hiç bırakmazmış. Polis çağrılmış. Babamın eşyası da trenden indirilmiş. Onun bütün isteği, hırsızı cezaevine tıktırmak!

Derhal mahkemeye sevkettirmiş. Duruşma bitinceye kadar da Paris'te kalmış. Suç belgelerinin toplanması çok zaman ve paraya mal olduğu halde, sırf cezalandırmak zevki için bunlara katlanmış. Sonunda hırsız ağır bir cezaya çarptırılıp sömürgelerden birine sürülmüş.

Babam aradan yedi yıl geçtikten sonra ikinci hırsız da bulmuş. Adamın Londra'da Crystal Palace sergisinde bir şekerçi dükkânından alışveriş ettiğini görüp izlemeye başlamış. Ertesi sabah Scotland Yard'dan yardım istemiş. Serginin açıldığı saattan başlayarak sivil polislerle bütün gün ve gece beklemişler. O gün boşa geçmiş.

Ertesi gece serginin kapanmasına yakın saatlarda hırsız yine aynı şekerçiye gelmiş. Derhal polislerle işaret veren babam adamı yakalatmış.

Tutuklu, uzun işlemlerden sonra Fransa'ya gönderilmiş. Tabii, babam da peşinden. Birkaç duruşmadan sonra o da cezalandırılıp bir sömürgeye sürülmüş.

Bu iki adamı bıkıp usanmadan yıllarca izlemesi, babamın kişiliği hakkında tipik bir örnektir.

Bir amaç uğruna on üç yıl ısrar etmek?.. Bu psikoloji, Maine'de kardeşinin dişleriyle kazı öldürmesi ya da yirmi kiloluk köpeği boğmasındaki psikolojinin aynıydı.

Maximlerle şaka olmazdı.

LONDRA'DA FASULYE BOMBARDIMANI

BABAM son yıllarında İngiliz uyruğuna geçmişti. En önemli buluşu «**Maxim Tüfeği**»nin Sudan'da başarıyla denenmesinden sonra kendisine Kraliçe Victoria tarafından soyluluk unvanı verilmişti. Artık Sir Hiram Stevens Maxim diye anılıyordu. Babamın buluşu, İngiltere'nin en büyük firmalarından «Vickers ve Oğulları» ile ortak olmasını sağlamıştı.

Bu kuruluş, savaş gemilerinin yapımı dahil, ağır endüstrinin birçok dallarında üretim yapmaktadır. Babam o sırada uluslararası üne kavuşmuş, gittiği yerlerde büyük saygı gören bir kişidir.

Ününün doruğunda olduğu o günlerde iş arkadaşlarının dikkatini bir şey çekiyor. Babam akşamları saat yedi buçukta kaybolmakta, ancak saat ona doğru ortaya çıkmaktadır.

Arkadaşları, Sir Hiram'ın kötü bir duruma düşmesinden kuşkulananarak, bu esrarlı kayboluşların sırrını öğrenmek isterler. Kendisini gizlice gözetlerler.

Sir Hiram, saat sekiz sularında Londra'nın ticaret merkezinde bir binaya gelmekte, dokuza doğru çıkıp evine dönmektedir.

Binada yapılan araştırmada onun çatı katında kiralanmış bir odası olduğu anlaşılır. Bir çaresini bulup odanın kapısını da açtırırlar. İçeride bir tek iskemle, uzunca ve dar bir madenî boru ve bir torba kara fasulyeden başka bir şey görmezler. Bu malzemeyi ben görseydim, babamın ne yaptığını şıp diye anlardım.

Meğer «Salvation Army - Kurtuluş Ordusu» adlı hayır derneği mensuları akşamları o bölgeye gelir, sokağın köşesinde törenle iane toplarlarmış. Fakat bir süredir bilinmeyen bir kişinin fasulye attığını, töreni bozduğunu polise şikâyet etmeye başlamışlar. Fasulyeler yüksek bir yerden atılıyormuş. Önce önünde iane topladıkları evde oturanlardan kuşkulamışlar, ama bir sonuç alamamışlar.

Evet, fasulye bombardımanını düzenleyen koskoca Sir Hiram'dı. O daha gençliğinde Brooklyn'de otururken bulduğu bir aldatmacayı uyguluyor, fasulyeleri karşiki binanın üst katına üfleyip oradan diki-ne aşağıya düşürerek, yukarıdan atılmış izlenimini yaratıyordu. Burada gece yaptığı bu iş için özellikle kara fasulye kullanıyordu.

Özel bir toplantıda iş arkadaşları babama durumu açıklarlar. Olay resmen ortaya çıkmadan fasulye atmaktan vazgeçmesini rica ederler. Babam kabul eder. Ama ilerisi için kim bilir ne sinsi planlar kurarak..

HIRAM STEVENS MAXIM adlı garip kişinin özel hayatıyla ilgili anılarım burada bitiyor. Baba olarak kimseye benzemediğini siz de gördünüz. Ama onun oğlu olmayı yine de bir şans ve şeref sayıyorum.

Burada babamın yalnız aile hayatındaki ilginç olayları anlatmaya çalıştım. Babam, cin gibi zeki, bilgili, kafasında yaratıcı fikirler kaynaşan gerçek bir üstün-insandı.

Ama hiç saklamadan söyleyeyim; tam bir baba olmayı asla öğrenemedi.

B İ T T İ

Milliyet

YAYINLARI

MİZAH

H.P. MAXİM

DÂHİ BABAM

.... ateşin içindeki kızgın demiri
tekrar eline aldı. Yemek pişirmekle
meşgul Beş Numara'nın sıcaklığı
hissetmesi için yakınında biraz
dolaştı. Sonra ceketinin
altından gizlice soğuk demiri
çıkarak zavallı kadının
ensesine yapıştırdı.

Aynı zamanda :
"Aman dikkat!...
Cızzz!.." diye
bağırmişti.

**Bir mucidin, inanılmaz serüvenler
ve tatlı olaylarla dolu
hayatının hikâyesi**

15 lira